

Luceafărul

SALA DE LECTURĂ

Săptămânal editat de Uniunea Scriitorilor din România

Scris nouă • miercuri 14 martie 1990

7

Vă spun:

Ticălosul începe să nu mai fie cinstit
și-și retrace limba lui verde dintre frunze
lipicioasa lui limbă ca o biserică
în rașarul căreia ingerul debusolat
cade rănit de elocvența episcopului.
Ticălosul bun
Ticălosul de treabă

complimentează ologul cu picioarele împletite
ca semnul infinitului
molfăie flori la ușa văduvei
înaltă o ureche uriașă deasupra orașului
abolește cenzura și le-ngăduie morților să vorbească
viitorul e-al vostru' spune el
viitorul și vrăbiile de pe gard
chiar dacă orzului prăjit îi spuneți cafea
chiar dacă oul din vitrină pare exotic
voi aveți dreptul
voi aveți dreptul
dreptul și stingul
sting drept sting drept dreptul
viitorul e-al ologului cu picioarele împletite-n infinit
la urma urmei puțin vă lipsește să fiți fericiți

ca inecatului o gură de aer
ca marinarului puțină corabie.
După șapte ani oasele răposatilor se spală cu vin
dar vinul a plecat puțin în America
și miorița behăie puțin la Beirut
și ciorapul nostru sting e puțin în piciorul lui Ivan.
Jucați voi sirba-n căruța abatorului
și n-auziți cum vă strig
că ticălosul începe să nu mai fie cinstit
că ticălosul a devenit bun
că ticălosul e băiat de treabă.

MIRCEA DINESCU

(Din volumul „Poezii cu domiciliu obligatoriu“)

In acest număr
sculpturi de
GHEORGHE
D. ANGHEL

Vocația comentării

În sfârșit, acum știm: românul nu s-a născut poet, românul s-a născut comentator. De orice și mai ales de politică, în sensul etimologic al termenului. Ziarele, revistele, radioul, televiziunea de după 22 decembrie '89 o probează fără putință de tăgadă. S-ar putea spune că în ultimele trei luni vocația aceasta (a nu se confunda cu „birfa“ sau cu „marea trâncăneală“ deși...) a explodat pur și simplu pulverizând totul în jur, inclusiv celelalte vocații pozitive ale noastre. Ne place, totuși, să credem că pofta de comentariu, așa enormă cum ne apare azi, e doar direct proporțională cu frustrarea ei de-a lungul unei istorii de patru decenii și jumătate. Asta nu înseamnă că în respectivul interval ne-am fi abținut de la comentarii. Ne-am exersat și atunci vocația, dar extrem de puțin în public, mai totdeauna în intimitatea de unu, de doi, rareori de mai mulți, pentru că de la trei încolo, unii zic chiar de la doi, intra în joc o altă vocație cu care, din vechime și nu știu pentru care vină, cineva ne-a blestemat. Nu o numim de teama ca nu cumva numai-o s-o revitalizăm, tocmai acum când sperăm cu mic cu mare că am scăpat de blestem. Om fi scăpat de-adevăratelea? Dacă da, e perfect, dacă nu, se va vedea curând.

Cert este că acum, ca prim efect al libertății, structurala noastră apetență pentru desfacerea în patru a tuturor firelor ce ne trec pe dinaintea a atins dimensiunile voluptății. Nu-i nimic rău în asta, supraproducția de comentarii va scădea pe măsură ce se va compensa frustrarea anterioară și vocația se

va afirma, fără îndoială, între limite așa-zicând normale, adică fără tendința de a le înlocui pe celelalte, ci păstrând cu ele un raport de fertilă concurență. Până atunci însă, bine ar fi, credem să nu dezlipim libertatea de a comenta — câștig net al Revoluției — de competența comentariului — și ea un câștig fie și ipotetic, al Revoluției.

Simpla libertate de a spune tot ce-ți trece prin cap e pură demagogie dacă prin cap îți trece numai neantul. Și exemple găsim cu duriumul, în parlamentul provizoriu ca și pe stradă, la televiziune ca și în presa scrisă. Dacă toate lucrurile ar fi limpezi, dovezile de gândire nulă ivite în numele libertății de opinie cel mult ne-ar amuza. Cum însă lucrurile sînt încă departe de a fi limpezi, apariția numeroasă în mass-media a unor comentarii lipsite fațăș de orice competență, cînd nu de-a dreptul inepte, sporește confuzia și mută de-risul în de-plîns. Ca să nu mai vorbim de bizară translație pe cale să se producă: de la unul care se pricepea la toate la toți care se pricepea la toate, altel spus de la dictatură la harababură sau, încă mai explicit, de la harababura în care ne-a instalat dictatura la dictatura pe care ne-o promite harababura.

Nu vrem să se înțeleagă de aici că am cultiva elitismul, deși n-ar fi o rușine în asta, căci știm unde a dus egalitarismul înțeles ca nivelare a competențelor. Dar dacă tot avem vocație de comentatori măcar să ne-o exersăm în virtutea libertății de gândire și exprimare în lăuțarul căreia dreptul de a spune ce gândim să fie în acord cu obligația de a gândi ce spunem.

„L“

interviu cu DORIN TUDORAN

Fotografie de Ion Cucu

urmă că am avut mai mult trecut decât viitor, dar nu e vina ta. Deci, cel din fotografia pe care ți-am arătat-o scria o foarte călduroasă „cronică de intimpinare” cum se numea pe timpul ăla, într-o revistă, și-mi reproșa un singur lucru, că după ce omenirea a trecut prin atâtea și atâtea și după ce eu mă dovedesc un scriitor matur de la prima carte, el nu înțelege cum de am putut eu face eroarea de a pune un titlu atât de arogant și de copilăresc, „Mic tratat de glorie”. Mi s-a părut că omul, amicul în cauză era într-o mare criză de umor, fiindcă titlul era, absolut, o ironie, ca să nu mai vorbim de ironia, așa spune totală, a titlului acelui ultim volum al meu publicat în România, „Adaptarea la realitate”, în momentul în care eram chiar un scriitor interzis.

«România n-a fost adusă pe tălpile cizmelor»

— Deci inadaptrat.

— Exact. Mi-aduc aminte că, Dumnezeu să-l ierte, Sendi Câprar, prietenul nostru, cind a venit cu ultimul spaț al cărții, după o discuție cu Ion Traian Ștefănescu, care a zis da, îl publicăm, ne-am întâlnit la restaurantul „Lido”, unde Sendi a luat pagină cu pagină și mi-a spus ce-ar mai fi de tăiat, eu am spus că nu tai nimic și, cind el era aproape disperat, i-am spus: dar uite, tai un lucru pe care tu nu mi l-ai cerut. Sendi a fost nu doar mirat, ci mi-a fost și foarte recunoscător, spunându-mi că păstrase pentru „ora de coniac” rugămîntea de a renunța la acel paragraf, ba mi-a și spus care era scenariul șantajului: bătrîne, eram pe cale să fac următorul lucru: să spun la final: bine, eu renunț la toate tăieturile pe care ți le-am sugerat pînă acum dacă faci doar tăietura asta, și eu i-am spus: Sendi, știi care-i chestia, dacă nu-mi spuneai de la început că s-a hotărît apariția cărții poate tinea, dar așa, uite, îți fac eu de la mine acest cadou. Nu regret, poate a fost una din erorile despre care mă întrebai.

— Dar asta să știi că dovedea că ești, totuși, foarte adaptat, într-un fel, la acea, între ghilimele, realitate.

— Da, o făceam pentru amicul Sendi și nu pentru mine, deoarece textul deja apăruse în presă, Păunescu îl citește, nu era un semn de lașitate totală, ci pur și simplu am vrut să-l ajut pe Sendi să iasă mai ușor și mai puțin transpirat din chingile acelea birocratice.

— Ți-a trecut vreo clipă prin minte să te întorci definitiv în România?

— Păi nici n-apucase să-mi treacă prin cap glonțul ăsta cind am aflat că unul din membrii troicii românești, unul din oamenii care foarte provizoriu conduc această țară mi-a transmis într-un mod amical că dacă vreau să mă mai întorc în România chiar și într-o vizită să iu și eu mai blind, așa, mai cumpătat. Drept pentru care am dat un interviu unui post de radio „dusmănos”, nu celui la care lucrez ci la altul, spunindu-i celui care-mi cerea de multă vreme acel interviu, în final, că, uite, una din raționile pentru care mă duc la București este aceea de a-i lăsa pe cei care încă nu mă cunosc să înțeleagă că eu, Dorin Tudoran, cred, și parafrazand o formulă istorică pe care o s-o sesizezi, folosită în cazul celor din așa-zisul proces al lui Măniu, spuneam ca unii să înțeleagă că România, mai ales acum, după revoluție, nu este o țară care a fost adusă pe tălpile cizmelor, de la Academia „Frunze”, nici pe șenilele tancurilor diviziei „Tudor Vladimirescu”, bine călărite de generalul Valter Roman, primul șef de stat major român, și că România este o țară și a lui Dorin Tudoran și a lui Ion Iliescu și a lui Vladimir Tismăneanu și a lui Petre-Pedro Roman, și a lui Constantin Alexandroaie, spuneam, și a lui Silviu Brucan și așa mai departe.

— A tutulor, cum ar fi spus răposatul...
— Mai în glumă mai în serios, fără a-mi pune, practic, vreo candidatură,

mi-am zis: ce-ar fi să mă-ntorc la masa succesorală? Nu vreau nimic, doar să fiu și eu în cameră, să mă uit, așa, cum se laie plicul.

— O să cam trebulască să te întorci. Deocamdată, la următoarea sesiune a Consiliului de Conducere a Uniunii Scriitorilor va trebui să participi, deoarece ești încă membru, ales în mod democratic în 1981, e drept, cam de mult.

— Știi, nu mai am timp să scriu scriori, după cum ai observat, mă rog, n-ai observat cu mare plăcere; dar m-am apucat să scriu o scrisoare, cum altfel decît de protest?, cind am aflat că am fost reabilitat și am redevenit membru al Uniunii Scriitorilor, ca să nu spun că și uniunsem de apartenența la consiliu.

— Nu ai fost reabilitat individual ci printr-o decizie care vă atinge pe mai mulți.

— Pe mine m-a atins foarte privativ, foarte personal și mi-am zis: ce-ar fi să scriu o scrisoare foștilor mei colegi de viață literară și să spun how come, cum vine chestia asta și cind m-ai dat afară nu m-ai întrebat, acum mă puneți înapoi și iar nu mă întrebați. n-ar fi bine ca după revoluție să începem de la o mică chestie de politete? Pe urmă mi-am zis că era o eroare, ei, asta era una dintre erori. Deci, mi-am dat seama că este o eroare și că cei care luaseră hotărîrea asta o făcuseră cu foarte multă bună credință, cu dragoste as spune și cu sentimentul că pot îndrepta un lucru pe care nu l-au putut împiedica să se întimplă cind s-a întimplat. Apoi, am avut o mare surpriză să văd...

Agora

Și acum am să-ți spun lucrul cel mai trist: am primit o „România literară” cu o pagină de poezii Dorin Tudoran. N-am simțit nimic și în momentul ăla mi-am dat seama că sint în foarte mare pericol. Pot să-ți spun că n-am dormit deloc, am bătut vreo 2-3 pahare cu lapte degeaba, m-am sculat, m-am invîrțit, am citit din nou și am zis: domnule, nu simt nimic. Nu mi-aș fi închipuit niciodată în viața mea că, după cinci ani, „trecurte vieți de doamne și domnițe”, inclusiv ale noastre, fiind în fața unei pagini de poezie cum era aceea, eu să nu simt nimic. De fapt, după cîteva zile m-am liniștit și mi-am dat seama că eu simțeam ceva, dar simțeam într-o tonalitate, într-un registru, într-un volтаж dacă vrei, cu totul diferit de circuitul emoțional la care trăisem aici. Simțeam ceva și am încercat să-mi explic ce simțeam. Nu pot să-ți spun exact ce s-a petrecut. Dar m-a ajutat o întimplare tot literară. Am mai primit un număr din „România literară”, în care era o pagină semnată de Bogdan Ghiu și în josul paginii era o notă: aceste poezii au apărut și sint reproduse după revista „Agora”. Vreau să-ți spun că mi-a venit să plîng, ca și-acuma, și-atunci mi-am dat seama că... mi-am adus aminte, crezi nu crezi, că mi-ai pus odată o întrebare, în interviu făcut în altă viață, dacă nu mi-e frică de faptul că, făcînd prea multă gazetărie... Deci realizam că ceea ce rămăsese, așa ca o ruină, din viața mea anterioară fusese această luptă de a accepta că nu mai sint un scriitor după standardele după care judecam înainte și că o bună parte din efortul pe care l-am făcut pentru această revistă era de fapt noua mea identitate scriitoricească. Și atunci am stat de vorba cu o doamnă, pe care tu o cunoști, Cora, care mi-a zis: „dar de ce nu m-ai întrebat, că-ți spuneam eu, e foarte limpede, cu tine asta s-a întimplat: ai acceptat foarte ușor și de neînțeles pentru alții ideea că poți să trăiești și fără a fi scriitor și te-ai cramponat de ideea de a face o revistă care, de fapt, în bună măsură, nu reprezintă decît iluzia ta că mai aparții culturii române; fiindcă ceea ce e deosebit în revista asta față de celelalte care apar în exil, era ideea cu care am plecat, că eu nu accept că cultura română e ruptă în două, sau în trei, sau

în patru, chiar dacă trăim în locuri diferite în încercarea mea disperată, despre care poetul Nicolae Dabija a spus o vorbă foarte bună. Îi spuneam: știi că eu am vrut să fac un pod, așa, chiar și peste Atlantic și mi-a spus: Dorin, da, mie îmi place foarte mult revista ta, sint încîntat cind o citec dar știi ce se întimplă? Uneori începi, arunci un cap de pod, dar de partea cealaltă, pe malul celălalt nu se leagă nimic și atunci te trezești că podul pe care tu îl construiești, în loc să fie de-a latul apei, e de-a lungul ei și asta m-a pus și mai tare pe gânduri: oare ce fac eu cu revista asta este de-a lungul? Uneori a fost de-a lungul probabil, dar cred că-n timp, cind copiii noștri vor avea o viață mai naturală, mai normală și dacă vor fi și mai interesați de fleacuri din astea culturale... revista asta, așa cum a fost ea și cum sper să fie nu a răspuns doar nevoii mele de a renunța la o realitate și de a mă ascunde într-o altă iluzie, ci a și acoperit o realitate care se poate contura mai bine acum. Nu știu dacă mai profitabil pentru toată lumea, dar cred că revista asta poate deveni un loc în care noi toți să dovedim că n-avem nimic de ascuns, chiar dacă unii renunțăm chiar la ideea că sintem scriitori indiferent unde trăim, cit și la orgoliul de a fi scriitori.

— Eu am citit revista ta, atît la București, „pe sub bancă”, deoarece eram scolar și tu tot și ne pedepsea cu nuiaua domnului „învățător”, dar mai plăcut de mărturisit fie este că am citit-o la Craiova, la un prieten, cititor și chiar specialist în literatura română, profesor la Universitatea Jagellonă și, cîtva timp, aici, la București. Singura mea obiecție ar fi fost formatul ei, ceea ce îmi dădea impresia unei antologii de texte și nu a unei reviste.

— Da, Revista, din numărul viitor probabil că o să-și revină la formatul pe care l-ai văd dacă s-ar fi născut într-o lume normală. Imi aduc aminte acum: multă lume a fost intrigată de subtitlul ei „revistă alternativă de cultură”. Era ceva foarte simplu, eu și cei care m-au ajutat să facem revista voiam să dovedim că nu facem nimic deosebit decît să scoatem o revistă care ar fi putut apărea în mod natural la Vaslui, la București, în condiții de minimă normalitate. Era o alternativă ce prezenta normalitatea ca răspuns împotriva lipsei de normalitate.

— Inșuși acest cuvînt „alternativ” „alternativă” nu figura în limbajul nostru curent și după revolț, revoluția sau ce va fi fost, a maselor din decembrie, a început să apară. Au început să apară grupuri care se numesc Uniunea alternativă, Alternativa 90 și lumea a început, poate, să înțeleagă ce vasăzică o alternativă. La început și eu m-am întrebat „alternativă cum?”

— Ai observat că unul dintre capitolele revistei este cel în care încercam să prezentăm un glas al nostru, deci est-euro-pean, dar nu al nostru, deci nu românesc, niște texte din Havel, din Milosz și din alții, pentru a oferi cititorului român, și chiar și scriitorului...

— ...tot un pod.

— ...Da, posibilitatea să vadă cum gîndesc cei din jurul României, fiindcă am să-ți spun, acum sint destul de umilit să văd foarte multă lume vorbind în România despre societatea civilă, formulă care era interzisă, pe cind un grup care era Cartia -77 încerca să facă educație politică și să-i învețe pe oameni să redescopere nu simțul revoluției singeroase, nu gustul revanșei fizice, ci ideea că ei trebuie să-și recistige dreptul ca, dacă un loc le-a fost furat măcar într-o părțică a lui, să creeze, încet-încet, o structură paralelă, care nu neapărat să se opună singeros, violent, cu tancuri și arme albe, structuri invadatoare, ci să se prezintă, ca un model făcut și demn, celor care vor să vadă, un eșantion dintr-o altă structură, pe care ar putea-o prefera cind vor avea putința să o facă. Deci, fără a voi să dăm lecții cuiva, am încercat să ajutăm un cititor lipsit de informație să-și găsească gustul de a căuta, pe sub mină, altceva. De pildă, revînd la revoluție, am fost întreat de cîtiva oameni politici occidentali ce cred eu despre grupările, partidele politice de acum din România, devenite de la unu, aproape știutor, treizeci și nouă, orbecînd, așa, în opoziție...

— Sint vreo patruzeci și cinci.

— Patruzeci și cinci. Pe ce s-ar putea miza? Cine ar putea fi ajutat și de ce; mi s-a sugerat întrebarea ce cred eu despre Grupul pentru dialog social. Și le-am spus ceea ce vreau să-ți spun și ție, deși nu m-ai întrebat, mai vorbesc și neîntrebat.

— Te rog să vorbești și să te consideri întreat.

— Grupul pentru dialog social, așa cum este el și ce-și propune să facă, o chestie foarte decentă cel puțin, este varianta românească a Cartei '77, cu 20 de ani întîzieră, cu 15 ani, un astfel de grup este bun într-o perioadă pre-revoluționară, să educe oamenii spre dialog, spre schimb de idei. În momentul în care, însă, revoluția s-a produs, să vii cu acea parte teoretică în care să reduci ce? Oamenii au înfăptuit fapta. Singeroasă, dreaptă sau nedreaptă. Deci, din acest punct de vedere, Grupul pentru dialog social, față de care eu, ca intelectual român, probabil, nutresc mai multe apropieri decît față de alte formațiuni politice sau nepolitice românești, a apărut foarte tîrziu și ideea mea ar fi că, dacă el, oamenii lui ar vrea să aibă un impact real asupra alegătorului român, ar trebui să recunoască... E foarte ciudat: Toată lumea acuză Frontul Salvării Naționale că s-a ferit să se declare partid politic de la început. Grupul pentru dialog social face același lucru și face o mare greșală, fi-

adă rămîne un grup de elită, apărut prea tîrziu și impactul lui s-ar putea să fie mulț, prea mic. Nu pentru că aceea ce vehiculează nu este important — e de primă importanță, dar a apărut prea tîrziu. Păreră mea e că, dacă și-ar asuma umîlînța de partid politic, ar avea o șansă, nu neapărat pînă la 20 mai 1990, dar pînă la 21 noiembrie 1994, sa devină ceea ce, de fapt este: o grupare politică. A acuza pe cineva că nu se declară partid politic și a face tu același lucru mi se pare o copilărie. Și cind se copilărește Petre Roman sau Silviu Brucan e de înțeles, pentru mine; cind se copilărește Gabriel Liiceanu și Dan Petrescu și Mariana Botez, pentru mine nu mai e de înțeles, deși eu sint cu ei.

Adaptarea la realitate

— Asta e un punct în care putem răs-punde la întrebarea dacă regretă că ai făcut ce ai făcut, pentru că, acest lucru, probabil, cred eu, îl puteai vedea mult mai bine din afară decît dinăuntru. Noi, care am văzut Grupul pentru dialog social de aici, de lîngă el, nu ne-am gîndit la chestia asta, absolut logic. Dar, ca să terminăm, spune-mi, dragă Dorine, care sint spaimele sau bucuriile în familia ta în legătură cu întoarcerea sau rîmînerea acolo? Ce mai fac Cora și Alexandra?

— Păi, Cora se scoală la aceeași oră cu mine, mergem la servici...

— Deci destul de devreme, nu?

— Destul de devreme pentru intelectualul român din România. Un coleg și un prieten — nu vreau să-l numesc, cine știe, miine-poi miine ajunge președintele republicii și îi încarcă trecutul — întrebîndu-mă același lucru și ră punzîndu-mi-a spus: stai, stai, că n-am înțeles bine, cum adică vă scuțați în fiecare zi la cinci, cinci și jumătate. I-am răspuns: asta e situația. Deci Cora s-a reciclat și ea, ca un material uman binevoitor și, mă rog, nu știu dacă o revistă de cultură e locul cel mai potrivit spre a aduce elogiul unei femei...

— Este, este. Elogiaz-o. Femeia și cultura se pare că sint două lucruri foarte apropiate.

— Da, dacă eu aș fi Dante și aș vorbi despre Beatrice probabil că tu mi-ai îngădui. Dar eu nu sint Dante și nici femeia nu este... Femeia este mai reală decît Beatricea aceea, deci vreau să-ți spun că am descoperit. Nae, că una dintre cele mai grele meserii din lume este să fii nevastă de dizident, de opozant, în fine de cineva care să fie contra.

Deci, Cora duce o viață pe care nu știu dacă și-a dorit-o, probabil că nu duce o viață care i-a fost propusă ca alternativă la cea de dinainte, o găsește uncori decentă, alteori împovărătoare, alteori cu oarecare speranțe. Alexandra este un personaj foarte ciudat, este un personaj care în primii ani de America, suferea fizic auzind vorbindu-se rău despre România. De cîte ori venea prietenul meu din camera de alături, Vladimir Tismăneanu, spunea: aoleo, tati, iar o să stai în bucătărie toată noaptea și-o să injurați România. Ceea ce nu era adevărat, de fapt nu făceam politică, discutam, schimbam grupuri de cuvînte, cum spunea Ilie Constantin. Acuma Alexandra s-a americanizat cu totul, în sensul că se simte american, gîndește ca un copil american, a luptat ani de zile să se integreze absolut feroce, am să-ți povestesc cîndva, și nu că se bucură auzind vorbindu-se rău despre România, nu, nu se bucură niciodată, dar a început să nu se mai bucure deloc nici cind cineva vorbește rău despre America. Ea, deja cînd aude imnul american tremură, ea are idei politice, ea are idei sociale, am impresia că, dacă eu miine aș intra într-un partid politic, ea sigur ar fi în celălalt, ceea ce este un cadou natural ce i se poate face lui Dorin Tudoran, nu? copitul lui să fie exact în celălalt partid.

În ceea ce mă privește pe mine, eu sint în situația în care, ca să mă întorc la întrebarea ta fundamentală cu erorile, asta n-aș spune că e o eroare, dar... eu mi-am asumat la un moment dat un rol pe care o ființă umană nu are dreptul să si-l asume, în felul meu eu am fost nebunul care am guvernât peste alții, eu am fost omul care am decis, prin acțiunile mele implicite, asupra sorții a încă doi oameni, cel puțin, cei pe care i-am obligat să-și piardă țara odată cu mine. Deci de problema, de gîndul de a mă reîntoarce, nu mă pot apropria doar prin perspectiva mea. Prima mea prioritate, ca să vorbesc așa, americaneste, acum, e morală, fiindcă eu rămîn, așa cum scria I. B. Lefter, ființa morală, rămîn implicat în prostia asta, în prejudecata cu ființa morală... deci prima mea prioritate morală este aceea că n-am dreptul să mă decid încă o dată asupra destinului unui adolescent. Unul din lucrurile cele mai ciudate în America pentru un om care nu e născut acolo este această specie tulburătoare, infricosătoare, înspămintătoare, care se numește în America teenager, pe la noi ar veni așa un fel de adolescent, numai că ei încep de foarte devreme. Eu probabil sint atît de timpit, timpit însemnînd foarte multe lucruri aici, deși văzînd ce văd acum în România, ceea ce și bănuiam de-acasă.

Interviu de Nicolae Prelipceanu

Continuare în pag. a 14-a

ion mircea

Plângere

Vin la Dumneavoastră din partea
unui lac și a unei păduri.
Pădurii i-ați dat numele lacului
iar lacului, numele pădurii.
Spre binele vostru și al nostru,
al tuturor,
restituți-le numele. Pină nu e prea
târziu.
Atit vă spun. Un pîriu de munte

ființa mea se mistuie-n Filnță
dar noaptea mea nu se topește-n
Noapte.
„Un privitor e omul“ dar și o privire
din noapte în Noapte.
Dacă o singură noapte-ar lipsi,
prin digul nopților s-ar năpusti
în lume Noaptea.
În sfârșit,
se lasă noaptea-n Noapte.
Lumina mea, fă-ți patul!

Cuvîntul din pămînt

Oamenii de pămînt se ivesc din pămînt,
îi întîmpin cu o brazdă de pămînt
în brațe,
netăiate ca timpanul tobel.
fețele lor nu au ochi, nu au gură,
Spun un cuvînt și se surpă un deal,

își trec mina prin păr cum urcă orbii
pe cal.

Amin, ție
Început al Lumii.

Amin,
îmi răspunde o moviliță.

Vînătoarea proletară

Un vînat fantastic,
un vînat care te cheamă să-l vînez,
un vînat care se lasă prins cu mina
și pe care îl culege cum ai culege
fructele-n livezi.

Un vînat pe care îl vîzezi
dar nu pentru vărsare de sînge
— azvirle-mi trupul, Doamne,
la ciini sau la pești! —,
un vînat care iubește și plînge.

Un vînat cu păr lung și cu sîni,
unul cu bigudiuri, care citește Scînteia
și care întrebă cite lumi există
dincolo de „lumea a treia“.

Un vînat care te iartă, îți face
cu ochiul,
îți aruncă pe fereastră cheia,

un vînat care îți stă alături
pină la moarte,
(pină la moartea ta) : femeia.

Libespaar

Am locuit și eu în casa fără de ferestre
și-n întuneric singele mi l-am băut.
Mă-ntreb : cit poate supraviețui
un om care se autodevoră ?
Mistuiindu-mi
încovoial de greață
mădulele acestea străine și înghețate
mă vedeam pe o scară a orașului
trecînd de unul singur pe sub
un felinar

și lumea-n urma mea mirîndu-se :
iată ce potrivită pereche,
jaj, ja, eine Libespaar.

Din spionajul antic

Mi-am rugat prietenul să ostenească
scriindu-mi pe capul tuns chilug
mesajul.
Și mi-am lăsat părul să crească.

Dacă voi fi ucis în străini
ai mei îmi vor cere leșul
acasă mă vor tunde
iar ceea ce îmi voi ești pe țigvâ
va fi moartea dîșmanului meu
care-l va năpădi ca o imensă pădure
de păr.

Dulapul german

Am dezmembrat dulapul german
e-acum numai foc și privire.
Pe policioare pajști aurii
ale altei vîrste farfurii de Saxa
un ultim petec dintr-o piele
de căprioară
lingă piesele unui saxofon tenor.
Haine de jar primele ruguri mute
ale persoanei
fotografia unui băiat în pădure
inecă dogorînd.
Nimeni nu-și poate amîni parfumul
dar el urcă duios cu flăcările
spre tavan
din mai multe sertare cu cheițele-n
broască.
Iar în separeul de jos
în cotlonul cel mai întunecat
eu și sora mea tupițați, nu, nu,
niciodată nu ne vor mai găsi
de o viață-așteptăm am înghețat
ca miinile chirurgului în rană.

sorin preda

POVESTIRI CU TAXĂ INVERSĂ

CAZURI ȘI SITUAȚII

Întîi s-a auzit detonătura (stridentă și reverberată, ca orice foc de armă) și, imediat, caporalul de schimb, împreună cu un grup relativ dezordonat de soldați din gardă, s-au prezentat în pas alergător la locul faptei. Prea tîrziu însă. Cu regret trebuie să o spunem — ireparabilul se produsese. Prietenul și colegul lor, soldatul în termen Trică V. Ilie, se săvîrșise deja din viață.

După îndeplinirea tuturor formalităților impuse de situație, asupra lui se vor găsi, pe lingă cele cîteva obiecte de folosință personală, o scrisoare primită chiar în ziua decedului prin care i se anunța textual pe această cale că : „Viața e cum e să nu te superi dar tătutu a fixat nunta pe 14 a IV-a din acest an (mă căsătoresc, adică) drept pentru care dacă vrei și ai plăcere noi te așteptăm cu drag și mult respect să participi. Semnat, Gica“.

Indurerat, colegii de pluton și o bună parte dintre subofițeri au invocat în zilele următoare amintirea celui dispărut, considerînd cu toții că e o prostie fără seamăn să acționezi în acest fel pentru o femeie — oricît de frumoasă și cu pregătire s-ar pretinde. Pe scurt, nu merita.

Cîteva luni mai tîrziu, un alt coleg de la plutonul vecin, soldat Neamu T. Vasile, va primi o scrisoare cu un conținut relativ asemănător.

Fără să mai raporteze situația, în ziua anunțată pe această cale, el va escalada gardul unității, pentru ca, după cîteva peripecții lipsite de prea multă importanță, să ajungă în comuna sa natală, cu puțin timp înainte de inaugurarea propriu zisă a nunții.

Stăpîn pe situație și bine instruit, va felicita pe cei doi miri, adormindu-le astfel vigilența.

Nimeni nu va observa, deci, arma dosită cu pricepere sub mantaua din dotare. De asemenea, nu se vor înregistra victime umane sau răniri. În schimb, toate oalele pregătite din vreme cu : sarmale, ciorbă, friptură de pui etc. vor fi împrăștiate în mare dezordine pe poada, după care, liniștit cumva, autorul acestui masacu strict culinar se va preda organelor militare în drept, pentru a-și primi cuvenita pedeapsă.

Fără a aproba întrutotul procedeul și faptele mai sus enunțate, este pozitiv totuși că, în ciuda așteptărilor, nu s-au

înregistrat pierderi de vieți omenești și că rațiunea a învins — cum ar veni — sentimentul uman de răzbunare.

Numai procedînd astfel, se poate afirma cu toată răspunderea că soldatul Trică V. Ilie de la plutonul vecin, nu murise degeaba. Oricum ai lua-o, sinuciderea nu este o soluție.

POVESTEA CONTINUĂ

Zise Florea, luîndu-mă de după umăr și lăsîndu-se cu toată greutatea, așa cum fac, în genere, bețivii :

— Tu n-ai de unde ști, că în acea perioadă istorică de tristă amintire nu erai decît în faza de proiect (rîsete unanime).

— Hai, bă, că te lauzi ! rise și Ciuculin, făcînd să se clatine cele cîteva sticle de pe masă și conținutul lor lichid.

— Noi am prins vremuri grele și pline de instabilitate umană, că țî-era frică pină și de rudele tale pe linie maternă — continuă Florea ca și cum nu s-ar fi întîmplat nimic — un foarte bun exemplu fiind, caz concret, Vică Postăvaru — un ins pe care nu-l lua nimeni în seamă, de vreme ce se îmbăta repede, în sensul că după cîteva pahare, adormea după cum devenea cazul lovîndu-se cu cutia craniană de masă și începea să sforăie, intrerupîndu-și astfel comunicațiile cu mediul înconjurător, încît cineva (nu mai rețin exact cine) i-a și spus : „Bă, tu nu ești bun de securist că te îmbeti înaintea subiectului“.

— Hai că te lauzi ! rise din nou Ciuculin, dîndu-mi și un ghiont amical în coaste, așa cum procedează îndeobște

bețivii cînd se simt din cale-afară de bine.

— Parcă ar fi știut ceva — continuă împerturbabil Florea — căci, într-una din zile, dezbrăcîndu-l de haină pe motiv că i se făcuse ceva rău cardiac, am descoperit sub căptușeală microfonul și toată instalația anexă de ascultare, ceea ce explică de ce ulterior am ajuns pe mina locotenentului major Zare, căruia, timp de cîteva luni (nu pot preciza cite anume) am tot scris la declarații și date personale de mi s-a acrit, repetîndu-le zilnic, pe motiv că nu coincid declarațiile, că într-una scriu pentru iar în alta intrucît. În care din ele mint și în care sint sincer ? Mă lua adică de prost...

— Hai, bă, că te lauzi ! Zise, intrerupîndu-și rîsul, Ciuculin.

— Da și eu știu că i-am făcut-o, dar asta ceva mai tîrziu, cînd mă aflam într-una din zile în restaurantul gării, în sensul că singurul loc liber din tot localul era la masa mea și atunci a intrat locotenentul major Zare care s-a apropiat de mine, întrebîndu-mă de parcă m-ar fi văzut prima oară în viața lui : „E liber ?“ și eu i-am răspuns : „Se poate tov Zare ? (era în civil)... Cum să nu. Chiar vă rog ! Serviți ceva ?“ Nu s-a mirat că-i zice pe nume și mi-a zîmbit, crezînd probabil că e normal ca toată lumea din oraș să-l cunoască și cînd a intenționat să se așeze, i-am tras brusc scaunul să cadă cu posteriorul, respectiv fundul, de ciment, ceea ce s-a și întîmplat spre hazul întregii asistențe care, într-adevăr, știa cine este locotenentul major Zare și ce hram poartă... Tu n-ai de unde ști că ești tînar — mai adăugă el și în clipa aceea se auzi un zgomot destul de puternic, care îl obligă să se intrerupă.

Nu se întîmplase nimic deosebit. Arătînd spre Ciuculin care tocmai căzuse cu capul pe masă, Florea îmi făcu semn să nu-l iau în seamă. Preciză că așa se comportă el cînd consumă un pahar în plus și își continuă pe mai departe povestea.

MARIN LUPȘANU

Poetul

(detaliu)

Adevărul rostit de el e o primejdie.
Poate de aceea deseori
nu lauri
ci propriul sînge îi infrunzește
poetului
pe tîmple.

Blîndă captivitate

Noroaiele sfîrșînd în pulberi
dogoritoare
și praful inecăcios anticipînd
noroaie —
cele două polarități în care îmi
îrosesc viața
învîrtîndu-mă aidoma motociclistului
la zidul morții
și odată cu mine un sat de bătrîni
încrunțați
care se agață de viață
asemeni inecatului de pal,
o sută de ciini lătrînd toată noaptea
ziua de miine,
zece capre privind timp la Lună.

Ca să te poți smulge din acest destin
în care folclorul nou are puterile
hașîșului
îți trebuie acea nebunie proprie
arborilor
să dea în floare.

Întocmai

Nopți și zile travestindu-se unele-n
altele
ca într-un joc straniu în care
viii și morții își schimbă măștile
succesiv
înversînd replicile și greșînd
intenționat rolurile
cum se întîmplă uneori toamna
cînd dintr-o furie lăuntrică
tăinuîță vreme îndelungată în
sufletul celor plecați
pruni turbați înfioresc a doua oară
sau cînd
oile fată miei cu capete de lup
însăpămintînd mame și fete.
Scene dintr-un spectacol non-stop
în care sărbătorile și tristețile
se încaieră între ele
cu îndirjirea cu care în mîntea
copilului
cerul și pămîntul s-ar lupta la
orizont.
Și toate acestea repetîndu-se întocmai
după ce mă veți înclua și pe mine
în pămînt
Iar viața va rămîne afară
asemeni ciinului ghemuit pe pragul
caselor țărănești.

Julian Costache SCRISUL, UTOPIA ȘI IPOHONDRIA

Motto: „Să scrii o carte ușor: îți trebuie doar un toc, cerneală și hirtie, care par a fi răbdătoare la orice. Să tipărești o carte e ceva mai greu. Căci geniul se exprimă adesea cu o caligrafie ilizibilă. Cărți să citești e și mai greu, din cauză că te prinde somnul. Dar cărți să vinzi e cea mai îndrăzneță treabă...”

(Dintr-un text ca și apocrif)

Să ne închipuim că, așezată polițios la rind, o nouă generație literară ar citi pe o ușă, fie aceasta, să zicem (simbolic), ușa domnului Caragiale, un text. Fie acest text (chiar) motto-ul de mai sus, chiar dacă motto-ul, ce pare a fi de obicei o invitație, un principiu al eleganței, îți cere să nu forțezi o ușă (cu atât mai mult dacă e presupusă a fi) deschisă. Totuși, de la lecțiile de pantomimă, știi că o ușă nu se deschide oricum: maniera de-a o deschide depinde de persoana care se află înăuntru — literatură. Și, cu un gest indecis, (se poate intra și cu o carte... de vizită, chiar dacă nu are încă 3-400 de pagini?), punându-ți nădejdea în șansa ta autentică (ce, nu s-au văzut în literatură și unii care făceau paradă de arbori genealogici, dovedindu-se mai pe urmă că nu erau decât, banali, arbori „cotiti“?). Bați la ușă destul de temător. Chiar o fi acasă? Și dacă a lăsat răspuns să spună că nu-i? Îi zici să-i spună că, în conformitate cu motto-ul, l-am căutat eu, știe dumnealui cine.

Sau oare cel care s-ar fi înerezat în acest motto nu va fi realizat că textul lui era dotat, subtextual, cu un fel de „viceversa“? Căci una spune textul și cu totul alta însemna el, subtextul redându-se, de fapt, la un singur comentariu: sic! Totuși, e drept că, fie și ironic, motto-ul comunica o anumită imagine, idilică, dacă nu chiar una curat utopică, asupra scrisului. Să fie cere într-adevăr, scrisul o treabă a „băieților“, adică a celor fericiți, așa cum sugerează memoria etimologică a cuvântului (sl. blažini = fericiți).

E drept că, fie și în doi peri, motto-ul izbuteste să comunice o anumită viziune despre scris, fără a-l defini, totuși, în esență sa intimă. Fără a avea o definiție, rămâne totuși, pînă una alta, o definiție „cu înlocuitori“. Așadar, imaginea scrisului nu era cea surprinsă și „înghițată“ în clipa esențială a trecerii din procesul scriiturii în faptul ei, din poetică în poezică, ci acesta a fi era substituită o imagine bazată exclusiv pe ideea scrisului ca proces ulterior, distributiv, distribuțional (tipărire, difuzare, lectură etc.). De unde și ironia. Această deplasare de accent de pe aventura (spirituală) a scrisului pe „aventura“ distribuirii scrisului este, oricum, una cu schepsis ironic, ascunzând în fond o imposibilitate a definirii momentului crucial al scrisului care tinde, în mod elocvent din derularea acestui scenariu al scrisului înțeles doar ca proces posterior. Însăși derularea accelerată a acestui proces este în stare a stimula ilaritatea, dar poate alimenta în același timp și o imagine utopică față de scris. Ciudat este că această imagine idilică găsește adesea ecou, nemeritat, printre oameni. Cărui fapt se datorează acest „efect de ecou (ne)controlat“ între cei mulți? Răspunsul îl putem găsi și într-o structură de adîncime, mentală, a motto-ului de mai sus, care conservă forma mentală a unei cimitiduri: ce se scrie ușor, se tipărește greu, se citește și mai greu și devine aproape imposibil de vîndut? Răspuns evident: literatura. Această modalitate de definire a scrisului prin ghicitoare ține de o strategie a definirii printr-o „metaforă întoarsă“, un semn reversibil. Astfel, scrisul, departe de a fi definit, (o definiție, pentru a fi relevantă, trebuie să fie, nu-i așa, unică?) este „ghicit“ prin această metaforă întoarsă. Sigur, efectul acestei definirii are darul de a-ți trage, în sașă, preșul de sub picioare, după ce te va fi făcut să crezi, cu suficiență, că ai aflat ce este scrisul.

În fapt, ironia este un mod de-a lucra sub „anestezie“, ceea ce dă posibilități foarte largi de manevră, indiferent de sens. Sentimentul ironiei este procurat deci prin insinuarea divulgării unei nelocalități: încălcarea regulii „maximei sincerității“, care ar fi făcut mesajul plauzibil, creditabil. Divulgînd această (mică!) infidelitate, cititorul

● Moldoveanul **Julian Costache**, absolvent de anul trecut al filologiei bucureștene, privește și el — ca mai toți criticii la tinerete — cu un ochi spre „clasicii“ iar cu celălalt spre „modernii“, în cazul său „clasicii“ însemnînd chiar Eminescu (despre a cărui receptare în epocă are de-acum pregătire pentru tipar o temeinică lucrare) și „modernii“ nimeni altcineva decât congenerii lui nouăzeciști, pare-se „post-modernii“ (în devenirea cărora se implică de cite ori are ocazia). Ezitînd încă între instrumentarul „foletonistic“ și cel „universitar“, tînărul critic s-ar putea să aleagă finalmente calea istoriei literare cu metodă critică, asta în eventualitatea că va dori să-și sporească în continuare înclinațiile spre scotocire documentară, analiză istorică și re-lectură interpretativă pe care le atestă acum.

Laurențiu Ulici

motto-ului nu se mai asteaptă, grafie anesteziei, la o nouă, și mai mare, infidelitate. Practic, ironia trăiește din obținerea unui consens instantaneu obținut prin insinuarea unei intimități plină de complicitate cu cititorul (nimic mai „consensual“ decât împărțirea acelăși intimități!). Așadar, ironia, afectînd intimitatea cu cititorul, îi procură iluzia, în numele consensului (complicității) induse, că a aflat ce este scrisul, smulgîndu-i o adeziune în alb, pînă cînd și dacă scrisul urmează a fi definit în datele sale cruciale. Efectul coroziv al ironiei pune în circulație o imagine filigranată despre scris, dar, uitîndu-ne mai de aproape, observăm că ceea ce lipsește din acest filigran este chiar... protagonistul. Lui i se substituie un întreg proces compus din probleme de caligrafie, editare, distribuție, lectură, fără a oferi o definiție irefutabilă asupra momentului decisiv al scrisului, al creației. Or, neputînd fi cunoscut direct, și pus într-o definiție decât prin ceea ce îl precede și ceea ce îi succede, prin ceea ce intră și prin ceea ce iese din acea **black-box** a magicianului, scrisul, creația, rămîne a fi clipa esențială, a alchimiei refuzată cunoașterii noastre. Rămîne a fi o taină la care participă cei doi agenți psihici: ipohondria (asimilată primului stadiu alchimic, semn al melancoliei: **nigredo**) și utopia (apropiată ultimului stadiu: **rubedo**). Pare-se că din orice definiție a scrisului lipsește secvența decisivă, condamnata a rămîne un fel de **black-**

hole care absoarbe toate energiile creatorului sau ale celui care se străduie să înțeleagă taina. Avînd de o parte aventura poetică iar de alta „aventura“ distribuirii scrisului, așadar două hotare, momentul decisiv în alchimia scrisului rămîne o entitate suspendată „între hotare“, care, după cum spune și Noica, este dominat de agenții ai magiei negre. Este scrisul, prin urmare, o treabă curată?

Scrisul nu este, totuși, un lucru pe deplin firesc și normal, nici omenesc, d-apoi curat și civilizat. Aceste valori pozitive pot fi ușor răsturnate în contrariul lor, nu doar în virtutea unei șarjări polemice a literel, cît în sensul unei deformări slujind spiritul adevărului.

Cum poate fi scrisul un element de civilizație, cum încă de la Platon (dialogul Phaidros) cunoaștem polemica din jurul inventării literelor. Scrisul risca să lenească ținerea de minte, înlocuind memoria cu o „proteză“. Or, cum mecanismele memoriei se învecinează adesea cu cele ale fanteziei devine clară suspiciunea față de forța (și limitele acțiunii) civilizatoare a scrisului. Să fie scrisul un eveniment... firesc? Pare, totuși, o irresponsabilitate a celui care intră, fără nici o treabă, în literatură, căci „iesirea la scenă“ a tînărului scriitor reprezintă, simultan, primul pas al intrării în labirint. Deci, cine se expune, neam-nesam, labirintului? Ce o fi normal în asta? Este;

O ÎNTREBARE PENTRU NOUĂZECIȘTI

— În 1989, într-un interviu acordat revistei „VATRA“, Radu G. Ţeposu și-a pus problema existenței sau non-existenței criticii literare nouăzeciste. Ce crezi, **Julian Costache**, că se poate spune despre opțiunile, amploarea și caracteristicile criticii promoției noastre?

— Din condiționări tipografice, să răspundem direct unei întrebări și nu... unui răspuns, căci nu asta stă în intenția noastră. Promoția '90 a fost și, cel puțin pînă azi, nu a încetat a fi un iceberg; or, a juca cu „cărțile“ pe masă cu un iceberg, care nu are totul la vedere, n-ar fi fair nici măcar din partea acestuia din urmă. Însă problema „ultimului născut“ este, din punctul de vedere al sociologiei literare, o problemă a „spațiului de joc“. Critica literară, ca posibilitate (?) de manifestare a opiniei, cunoaște mai multe forme de manifestare, de cupabile sectorial, instituționalizate sau pre-instituționalizate; deci, de la „forme simple“ de „rumoare critică“ (vezi vestita „holistică“ din holul Facultății de filologie) și referatul „de seminar la critica ceneacleră sau de cerc științific, apoi de la cronica foletonistică la oferta editorială. Fără a exista între ele o ierarhie, fiecare își are „campionii“ săi, selectați după competențe diferite, respectînd „regulile de joc“ ale circuitului cultural. Fiecare sector al acestui evantai necesită, deci, o valutară distinctă, mai ales formele „instituționalizate“ neputînd fi judecate în afara unui context dialogic optim, care va să zică, „garantat“. În rest, vorba aceea, destul am tot murit pînă acum, de-acum, la treabă!

parcă, totuși mai aproape de nebunie, după cum poetul, pentru greci, era purtătorul unei „boli sacre“, îmbolnăvit și demonizat de jocul capricios al muzelor.

Fie că este firesc sau nu, normal sau nu, „curat“ sau „murdar“, scrisul pare o marfă cu o identitate capricioasă, actualizînd cu egală dezi-voltură extremitățile, care par a fi consubstanțiale. Cele două paradigme, ale „luminosului“ și ale „întunecatului“ par a fi actualizate din interiorul aceleiași latențe, care conține în stare gemă această predispoziție pentru o „coincidența opositorum“. Între cele două extreme nu e decât o diferență de dozaj, întocmai cum grecescul pharmakon traduce simultan două sensuri opuse: otrăvă și medicament. La fel cum otrava, în doze mici, devine medicament, imunizînd, iar medicamentul în doze prea mari se preschimbă în otrăvă și ucide, tot așa și scrisul aduce alinarea sau pur și simplu „la viața“. Cartea însăși poate fi un teren al unui joc cu viața; căci „a scrie“ traduce un fel de refuz al lui „a trăi“. Iar pe de altă parte, ca în romanul lui Ecco, cartea te poate desfăta, prin lectura „comediei“, jucîndu-se în același timp cu viața ta, căci pagina cărții este din plin impregnată cu otrăvă. Cartea, scrisul, au un „cifru“, fără cunoașterea căruia viața-ți este, desigur, primejdută. Cel care s-ar angaja la „îndrăzneța“ treabă a difuzării cărții (după sugestia motto-ului) ar trebui să aibă, ca și Pristan, a geniul nuanțelor alchimice, pentru a putea oficia în cadrul relațiilor de „piață“, în care obiectele trebuie să satisfacă neapărat condiția ambivalenței sau, altfel spus, a „coincidenței contrariilor“ conținute în același obiect. „Curat-murdar“-ul său traduce în acest caz o ideologie a relațiilor de piață, pentru care o „marfă“ (deci și scrisul) trebuie să treacă proba preliminară (și eliminatorie) a egalei disponibilități privind participarea la cele două serii paradigmatiche, a „luminii“ și a „întunecatului“. Vorbindu-se despre carte în chin metonimic, prin intermediul omului, se spune că lumina vine din om. Dar întunericul? Cartea, ca un corispondent al omului, preia ambele sarcini. Scrisul se relevă, deci, ca o nuntire a medicamentului și a otrăvei, confruntîndu-se cu problema unui dozaj optim. Inclusiv între agenții psihici care-i condiționează identitatea, între utopia și ipohondria. Momentul crucial al creației, înțeles ca nuntire a contrariilor, trebuie să asigure evitarea fenomenelor de perturbare apărute la „trecerea“ dintr-o stare în alta, de la început la creat. Dar pentru această trecere nu mai există un „rit de protecție“, care să asigure urmarea cu succes a unui scenariu prestabilit. Aici nu există rețetare, alchimia aici nu mai pre-vede nimic. Totul ține de „îngerii păzitori“ sau, vorba poetului, de efii înceri păzitori are artistul pe capul său de locuitor și de puterea sa de a transforma „privilegiul“ la îngerii, care-ți poate fi retras, într-un „drent“ ce nu mai atîrnă de capricii. A transforma, deci, ipohondria în utopie.

Există o poveste admirabilă despre scris ca ipohondria și despre rolul de drenare al utopiei scrisului. Caragiale, după o lungă abstenență de la scris, părrea dispus să încerce utopia scrisului înțeleasă ca stimulare prin simulare și se hotărî, de hatîrul amicilor, să imite „ritualul“ scrisului după modelul eminescianului „Cu perdelele lăsate, / Sed la masa mea de brad...“. Vlahuță îi procură, pentru stimulare, o astfel de masă și Caragiale, hotărît parcă să o inaugureze chiar în acel moment, se apropie de masă, dar, cînd să dea să scrie, călimara se răsturnă, pătînd scîndura nețedă și albă. Foarte superstițios, maestrul s-a ridicat de la masă înspăimîntat ca de un semn rău. Însă, lîngă pata de cerneală, a scris: „Toate meseriile murdare lasă pete“. Sigur că da, scrisul nu este un „lucru curat“, presupunînd un pact magic dublu fie cu „dabele“ muze, fie cu „întunecatului“ necurat și un dublu partizanat: partizanatul electoral, de grup, și partizanatul magic, ambele cu toate ponoasele partizanatului. Se-nțelege, scrisul poate fi și chestie de „un capriț“, dar care, la o adică, devenind meteahnă, riști să-i tragi ponoasele. Grație lui Caragiale ipohondria primește drept de cetate, transformîndu-se într-un principiu deontologic. Parafrazînd vorba aceea, s-ar putea spune „Dacă nu erai matale / Ne zicea tot... haimanale“. Așadar, în vederea manipulatorilor care se ocupă cu transportul cărților: „atenție, că pătează“. Atunci cum se apără cel mai tînăr dintre scriitorii de aceste „pete“ care-l acreditează, totuși, profesional? El și le ascunde cu pudibonderia (re)cunoscută a debutantului: „aia e de la noi de la percepție; știi, am obicei, după ce scriu, șterg condeiul; îl dau pînă par“.

Centura de fier

aș spune că tonul fatalității oarbe tutează, struc urează poezia Angelei Marinescu, și soarele negru al lirismului absolut (la care trimite strălucitul eseu al lui Nicolae Manolescu de anul trecut scris cu prilejul apariției volumului *Var*) stă fixat pe un cer nesigur, mișcându-se în bătaia vântului, la orizontul unui ocean de ghețuri albe populat de spectre și fantome în derivă, într-o evaziune abia perceptibilă, un fel de a-ți aduce aminte că universul nostru se deplasează spre roșu într-o goană atât de nebună, încât nici n-o mai percepi ca atare, ci poate ca pe o imagine îndepărtată înregistrată de tehnica și poezia rimbaldiană a delirului organizat, a dereglării cu exactitate a tuturor simțurilor. Este rugăciunea unei madone sau precute indoliate care și-a făcut din universal întreg o chilie dată cu varul pereților de spital (este asociația pe care am făcut-o încă din copilărie cu suferința și ireparabilul, cu sensul funder al albului, sens existent și în accepțiunea asiatică, chinază a acestui semn). Melancolia fără leac a unei măști rigide încorcând să iasă dintr-un univers concentraționar cu degetul la buze, avertisment al unui eveniment implacabil, ușa chiliei izbîndu-se de zidul plingerii, un plîns fără lacrimi, un plîns mut cu degetul pe buze, imperativ al tăcerii dinaintea unei usi pe care stau scrise cuvintele inconșoabile : nu știm și nu vom ști

niciodată!

Captivă a cercului fenomenologic husserlian (a cercului de cretă caucazian? a cercului de var iranian?), această poezie își caută mărirea tragică, monotonă, în conflictul declarat și fără milă dintre acțiunea valorilor vitale de a ieși din această capcană, acțiune conștientă de eșecul ei, și reacțiunea automată, robotizată, implacabilă a necunoscutului dinafara cercului care se opune ca o fatalitate, cu strigătul mut pe buze al agnosticismului: *ignoramus!*, forțelor centrifuge din interiorul „curții cu obiecte domestice”. O confruntare poate inegală (nu se știe niciodată! — și iată că în felul acesta, cu vorbele acestea, am făcut deja să se clatine zidurile insurmontabile și impenetrabile ale agnosticismului, cineva este dispus în după usă să accepte umbra de indoială insinuată în logica de beton a discursului : cine știe? poate că, totuși...), dar tensiunea dintre petecul rotund de lumină cusut pe socul de întuneric al necunoscutului îi face cinste omului și, măcar pentru atât, viața merită să fie trăită, iar imaginea ei să fie povestită.

Modelul acestui petec de lumină al conștiinței cusut pe sacul de întuneric al lumii, al necunoscutului, este vastul poem *Parcul*, neînclus în acest volum selectiv, dar din care au apărut în diferite reviste fragmente elocvente (este posibil ca până la urmă să se fi publicat integral,

deși m-ar mira avînd în vedere eșecul tentativei mele de a face acest lucru în cursul anului trecut la vechia serie a „Luceafărului”). Într-adevăr, *Parcul* joacă cel mai bine rolul de rezumat, de compendiu și paradigmă pentru poezia spațiului literar creat de Angela Marinescu, o poezie reclamîndu-se de la o viziune fenomenologică asupra lumii obiective printr-o descriere a ei ca și cum ar fi cu adevărat ceea ce este în descrierea noastră și punînd în paranteză orice ispită a subiectivității de a interveni în acest proces natural cu o scară de valori preconceptuată sau izvorîtă chiar în procesul acestor descrieri. *Parcul* este, la rigoare, locul îngrădit, ocrotit, edenul, curtea și țărul cu flinte și obiecte domestice, adică spațiul cunoscut incremenit, imblîzit de conștiința omului fenomenologic, un parc plasant în plină junglă, cu obiecte și animale necunoscute, sălbatice, care, ciudat, pe măsură ce energiile gnoseologice iradiază spre exterior, mărînd deci nu numai suprafața cercului de cretă caucazian, dar, în proporție pe măsură, și contactul, pe linia cercului, a acestui țărîm cunoscut cu necunoscutul dinafară, jungla și haosul originar asaltînd mereu ceea ce i s-a furat prin violențe și i s-a confiscat pe nedrept : libertatea!

Dar o libertate nu în litera și spiritul lui Spinoza după care trebuie să înțelegi că de fapt nu ești o pasăre în zbor autarhic, ci o piatră aruncată dintr-un loc sortită în mod necesar să cadă în alt loc, așadar o libertate captivă, determinată de cele două uriașe necunoscute (și aceasta trîntește ușa în nas oricărui metafizician pus pe scandal), în're care ne ducem viața conștientă, edenul, parcul și țărul înconjurat de jungla existențială forfoțind de sălbăticiei cei doi poli ai vieții noastre, cele două clipe esențiale între care se desfășoară existența : clipa nașterii și clipa morții! Nici pe una dintre ele nu sintem în stare să o cunoaștem, nemijlocit, alții și alții ne spun mereu, înregistrează pentru noi ceasul și locul în

care ne-am născut și alții și alții vor ști, vor înregistra pentru noi clipa și locul în care vom muri! Iată adevăratul scandal metafizic al agnosticismului, al oricărui efort meliorist al cunoașterii prin adăuțione spațială, și rațională, încrederea în bunul simț care ne îndeamnă să sperăm că numai epifania, revelația și fractura temporală ne pot aduce o știre de la hotarul morții : de la începutul sau de la sfîrșitul vieții.

Astfel că cercul fenomenologic husserlian (cercul de cretă caucazian? cercul de var iranian? cine știe!) al poeziei inițiale a Angelei Marinescu, o inițiere în moarte prin libertate („Sunt liberă, / Distrusă de-ndoială, / De neliniște și spaimă, / Coruri stranii aud. / Lume să mă chemi, la tine, / Aidoma tie este jocul meu / Sunt liberă. / Numai moartea îmi este stăpînă.”) se compune, în orizontul calcinat al acestei structuri fundamental imperitive, apodictice, din două semicercuri : unul vizibil, ridicîndu-se la orizont ca o auroră boreală la nivelul limbajului conștient, și altul, ascuns sub ghețuri, sub pămînturile adormite peste care trec umbre și păsări melancolice, semicerc îngrapat în lumea invizibilă a înconștientului. Ceea ce face misterul poeziei Angelei Marinescu se află deci de căutat în normalitatea cu care umbrele, spectrele, fantomele înconștientului, necunoscutului, intră în semicercul de lumină înghețată, vesperală, a conștiinței, a cunoscutului, a invaziei grădinii, țărului și parcului de către toate animalele sălbatice ale junglei : cu un aer de perfectă normalitate, cu precizia orbului care traversează strada pînă la degetul la buze pe o sirmă suspendată și sirma aceasta să nu fie decît raza aruncată peste abisul dintre naștere și moarte de un felinar bătut de vînt în noaptea sumbră! Eroică solitudine cu cele două capete ale semicercului înfipte în noapte, în necunoscut!

Dan Laurențiu

dreptul la replică

Regina «kitsch»-ului

Doamnele redactor-șef,

Potrivit dreptului la replică, drept pe care-l garantează legea presei (lege, vai nouă! încă în vigoare), vă rog să binevoiiți a publica următoarele rânduri :

În „Luceafărul” (serie nouă), săptămînalul pe care-l conduceți, în numărul 5 (28 februarie 1990), la rubrica intitulată *Chenar* (p. 2), în articolul *Jigniri*, semnat de domnul Dan C. Mihăilescu, articol vibrînd cu dramatism de indignarea unui cuget clar și candid, citesc : „Ni s-a tîgnit bunul simț, cel etic și cel estetic deopotrivă. *Kitschul* instaurat tentacular, emanatie a *kitschului* politic, a fost unul dintre, sic! cele mai eficiente instrumente de tortură ale ceausismului. [...] De aici și organizarea foșlorului, fuga de bibliotecă și cozile la „Tănase”, de aici „*Arta conversației*” luată cu două sute-n talcioc [fals, „prostimea” a suoralicitat pînă la 2.000, ba chiar 2.500! n.a.] și cozile la Ileana Ciuculete...”. Ce noștin de-nim-plătoare apropiere de nume (cf. Ileana Vulpescu!) : numai să n-o supere pe colega mea, doamna Ciuculete!

Drept să spun mă simt al naibii de flatată că-s regina — fie și neîncoronată a *Kitsch*-ului în timpul celor 45 de ani de dictatură comunistă și de literatură ireprosabilă etic și estetic a celorlalți. Sufletul meu balansează între mindria de-a fi singurul autor *Kitsch* pomenit într-un articol atât de competent — sint, deci, unicat — și remușcarea de-a fi contribuit la alungarea oamenilor din bibliotecă, punîndu-i pe drumurile spinoase ale talciocului. Eu și cu țiganii : noi. Regret că spațiul

revistei dumneavoastră nu-mi îngăduie să reproduc tot articolul domnului Dan C. Mihăilescu. Pe vremea lui Idi Amin Dada, *speaker*-ul televiziunii amîndădaște își anunța, la-ncheierea emisiunii, spectatorii : „Discursul prezidențialului nostru a fost atât de frumos, încît vi-l mai transmitem o dată!”. Pe lumea asta, numai dadaistii din tzara altora au noroc... Amin!

Doamnele redactor-șef, pare-se că o universitate (sau mai multe) din S.U.A. decernează în fiecare an Premiul pentru cel mai prost actor de film al exercitiului artistic precedent. Printre alți laureați, Marlon Brando și Nathalie Wood. În timp ce primul s-a simțit profund tîgnit, actrița s-a-mbrăcat ca pentru „Oscar” (și-n fond chiar și era unul!) și, spre uluirea juriului care-i acordase distincția, s-a prezentat să și-o primească.

Deoarece din articolul domnului Dan C. Mihăilescu deduc și o atitudine estetică a revistei dumneavoastră dar și una etică — ultimul cuvînt fiind (altminteri, deloc întîmplător), cuprins în primul — altfel spus că sinteți puși pe făcut dreptate, v-aș propune să instituiți un Premiu Național al *Kitsch*-ului autohton. Și sper că veți fi de acord cu mine că o elementară obligație morală vă conștințe să-mi examinați prioritar candidatură : observați că tîntesc sus, nu glumă! Vă consider o instituție serioasă, în stare să-și asume răspunderea unor asemenea radicale încununări, oricum, sensibil mai cugetate decît banalul gest al Academiei Române care a premiat în 1981 romanul *Arta conversației*. Pentru ca dosarul meu de candidatură să capete consistență, vă mai dezvălui niște demascări ce-și pot re-

vendica întîietatea cronologică. Astfel, în 1980, într-o cronică literară prezentată la Televiziunea pe-atunci doar „română”, domnul Mihai Ungheanu („Luceafărul” — seria veche) declara *Arta conversației* „una dintre cele mai proaste cărți ale anului”. În 1983, în periodicul de gingașă aducere-aminte „*Săptămîna culturală a capitalei*” (răposata mamă a unei/unor noi publicații libere), doamna Ileana Lăcaciuc declara dramatizarea avînd ca punct de plecare susnimutul roman „un spectacol de-a dreptul primejdios și stricător al gustului public”; prin urmare, cu grijă maternă se-nfiorea domnia-sa la gîndul că așa cum ne creștem publicul așa-l vom avea. În 1990, în „*România literară*” (nr. 3, din 18 ianuarie, p. 16), domnul Tudor Mărâscu includea aceeași dramatizare printre altele „tot felul de subproduse și dramatizări făcute de oameni necalificați”, înghetări care „nu însemnau nimic pentru teatru”. Citata „nilitate” a ajuns, din 1983 și pînă acum, la peste 760 de spectacole (numai la Teatrul Giulești), asigurînd în bună măsură subzistența lăcașului de artă unde se joacă ; asta, firește, fără nici o legătură cu valoarea estetică, beneficiile decurgînd din prosteeasca încăpăținare a publicului de-a nu lua în seamă indicațiile cronicarilor de specialitate și indignările estetiilor de serviciu. Dar cum să bați în seamă asemenea amănunt nesemnificativ cînd, regisor fiind, te zbatî victimă a dilemei iscată de clasicul conflict cornelian : lupta dintre datorie și sentiment. Și tranșezi exemplar mîncînd capra sentimentului cu garnitura de varză a datoriei : montezi unul sau doi actori — străini de preferință, clasicilor morți — spre satisfacția rafinată a unei elite elevate, alternînd zisele acte de artă cu fastul spectacolelor faraonice menite să glorifice „epoca de aur” de binecîntată amintire, delirante super-producții televizate spre bucuria-ntrerii suflării românești, gloată mută (de admirație).

V-am citat, domnule redactor-șef, personalitățile de mal sus precum și oărerile lor autorizate cu privire la *Arta conversației*, nu pentru a mă (Doamne ferește!) preamări, ci pentru a vă su-

gera componența eventuală a unui competent complet de judecare a *Kitsch*-ului, cit și pe cea a unui tot atît de eminent juriu „decernatoriu” al premiilor aferente. Cu-o asemenea concurență (cronologică), fără a mai lua în considerare și prestigiul celor citați mai înainte, rîu îmi pare, dar, în virtualul juriu preconizat, domnul Dan C. Mihăilescu n-are să mai poată ocupa decît strapontina unui membru de rînd, sau, la rigoare, dac-o fi penurie de eligibili, scaunul incomod al unui asesor II : un principiu de minîlmă etică ne conștințe să ne cîștinm — cum îndemnam cu altă recentă ocazie — înaintașii!

Încît, sperînd că veți fi sensibil la sugestia mea, v-aș ruga să-mi dați de veste din vreme de-a ce dată intenționați a-mi decerna premiul, ca să am timpul necesar de-a pune ban pe ban pentru confecționarea unei toalete (fustă cu pliseuri de stambă-nflorată, șal de casmir cu ciucuri, basma de mătase, salbă de mămudele etc.), pe măsura evenimentului.

Îngăduiți-mi să adresez pe această cale cordiale salutări confracților mei de *Kitsch* : Ileana Ciuculete, lăutarilor individuali, tarafurilor și, în supliment, și lui Johnny Răducanu (care-a „jignit” și el o groază de lume-n ultima vreme, și încă la Viena). Asemeni, să declar aceeași colegială afecțiune și restului de țigani artiști din țara noastră și de-aiurea.

Să-nchei cu „salutări colegiale”, domnule redactor-șef, nu mai îndrăznesc. Vîntu că, suneții și dumneavoastră, cine se mal înhaitează astăzi cu odioșii *Kitsch*-iști ; sau cu unii care n-au fost nici măcar membri P.C.R. și care-acuma, neavînd, — amărății — nici un motiv să se lase inflamați de-un sfinț elan purificator, n-au înființat barem vreun partid ori vreo grupare, fie și de opozitie ?

Încolo, domnule redactor-șef, sănătate să fie, că eleganța, etica, estetica și decența zburdă zglobiu printre noi ca musca de bălegar în căutarea legitimă a hranei zilnice!

Ileana Vulpescu

6 martie 1990

«Genocid muzical» ?

Stimate domnule redactor șef,

Pe pagina a doua a celui de-al cincilea număr din noua serie a prestigioasei publicații ce cu onoare conduceți, distinsul critic (!?) Dan C. Mihăilescu încredințează tiparului un articol („*Jigniri*”) scris parcă anume pentru a mă „răsfața”, acordîndu-mi întîietate față de toți ceilalți pe care domnia sa și-a propus să-i ia în cea mai gratuită țărbață din tot ce mi-a fost dat să citesc în materie de cancanuri de mahală prin fond și formă.

În ce mă privește, D.C.M. calcă-n străchini din capul locului, căutînd să conștințe toată lumea de bună credință că

spațiile cuvenite de drept Marcelcii Saffiuc și lui Mircea Florian au fost confiscate de fapt de formația din care fac parte — ceea ce, se înțelege, este o timpenie de proporții apocaliptice. Ceva mai încolo, găsînd de cuvîntă să se lege de amănunte insignifiante ale tînutei mele vestimentare de scenă, D.C.M. caută evident cu orice preț să mă conșvină că rămîne și astăzi „un băiat cu ochi albaștri” din cei care formau în trecut falanga oamenilor de ordine care fugăreau pe tînerii spectatori bruscîndu-i și chiar maltratîndu-i pentru simplul motiv că nu le plăceau cum se-mbrăcau aceștia (astăzi, ce să-i faci?, în lipsa acțiunilor concrete de acest gen, își face „meseria” în coloanele presei, strecurîndu-se aici cu o abilitate specifică teroriștilor). Spre finalul „academicului” articol, D.C.M. își dă definitiv în pete făcînd o apropiere între „Pink Floyd” și subsemnatul —

asa, ca să știe tot omul cit de asemănătoare sint stilurile abordate de cele două formații....

Vis-à-vis de „amabilitățile” cu care mă gratulează, aș vrea să-i reamintesc „distinsului” semnatar că : — sutele de piese interpretate de „Savoy” reprezintă compoziții scrise în exclusivitate pe cele mai reprezentative creații ale poezilor români și străini, clasicilor și contemporanilor (acesta fiind principalul motiv pentru care nenumărate melodii au fost cenzurate în anii dictaturii ceaușiste de către tovarășii investitori cu titlul de factori de decizie în conducerea destinului culturii din republica socialistă România) ; — în anii 1973 și 1984, cu ocazia Festivalurilor mondiale ale tîneretului și studenților de la Berlin și, respectiv, Moscova, grupul pe care îl conduc a cucerit laurii de aur în cadrul concursurilor de gen la care a participat ; — de 24 de ani, perioadă care se confundă-nefericit cu dominația odioșului dictator, „Savoy”-ul ferfelit cu atîta nonșalantă de pana îmulată în cianură a dovedit cea mai înaltă probitate profesională și morală, neînțelegînd să abdice nici un moment de la demnitatea de artist și de om într-o vreme în care o drogie de adevărați producători de *kitsch*-uri s-au întrecut în ode și osanale aduse bilbilbului și paranoicului satrap! ; — cu 11 L.P.-uri la activ (epuizate în timp record chiar și la nivelul reeditărilor), „Savoy”-ul este incontestabil și

perfect meritat (aș îndrăzni să afirm!) campionul discografiei de gen din țara noastră.

Dar desigur că pretențiile mele se ridică la cote nepermise pentru discernămintul lui D.C.M. (ca să nu mai vorbesc de garanțiile pe care acesta le poate prezenta sub raport strict profesional), de vreme ce merge pînă la a întina numele și creația „monstrului sacru” care a fost, este și rămîne în muzica ușoară românească Ion Vasilescu. Trebuie să recunosc : comparativ cu acest atac oripliant, am scăpat oricum mai ieftin!

Iar dacă e sigur că D.C.M. nu are nimic comun cu muzica de orice factură, tot atît de sigur este că limbajul folosit în cîrpirea acestei filipici îl disociază el însuși de calitatea de critic literar și chiar de absolut al facultății de filologie.

În fine, virîndu-mă în groapa comună și acuzîndu-mă de genocid muzical, rezultă implicit (în virtutea legii echilibrului care operează în natură) că D.C.M. este un sfertdoct atentator la elementara podoare a forme de exorimare în limba maternă (ca să nu mai vorbim de forma literară, mult mai pretențioasă și fatalmente inaccesibilă domniei sale!...)

Cu stimă și considerație,

Marian Nistor

1990, 28 februarie

Lecția clasică

În sculptura românească Gh. D. Anghel intruchipează, în deplinătatea înțeleșurilor sale, clasicitatea. O operă clădită integral în numele acestui ideal și care nu s-a abătut nici un moment de la regulile arhetipale cunoscute. Sculptorul nu a fost un inovator, structural nerăspunzând unor astfel de tentații, deși a fost contemporan cu cele mai multe dintre școlile și tendințele modernizatoare, innoitoare ale limbajului plastic. Experiența atelierelor franceze i-a clarificat opțiunea estetică și nu întâmplător contactul cu „universul” Brâncuși a fost trecător, dar nu și superficial. Ca orice mare introvertit, el a crezut mai mult în esența spirituală a omului și existenței decât în algoritmul prolix și mereu în mișcare al formelor. Fostul „audient” (student neînmatriculat) al sculptorului D. Paciurea, a rămas fidel principiilor estetice cultivate de acesta, fără să fi preluat de la maestrul său din tinerete toate sugestiile, cum ar fi, de pildă, cultul pentru compoziția alegorică, atât de manifest întreținut de întreaga pleiadă de discipoli ce i-a urmat — Baraschi, Caragea, Vasiliu Faltu, Irimescu, Jalea... Plastica lui Anghel are drept element expresiv central omul, primele încercări fiind portretele unor cunoscute personalități ale protipendăriei culturale pariziene, iar ceva mai târziu câteva relieuri, în care recunoaștem — prin articularea volumelor în spațiu, riguroasa desenului, obținut printr-o sublimare a contururilor și, mai ales, prin calitățile modelajului — sursele stilistice și culturale care i-au întregit personalitatea creatoare: hieratismul artei egiptene, armonia și densitatea spirituală a statuareii helenistice, dramatismul sever al repre-

zentărilor pre-renescentiste. Iată-le, pe toate, concentrate în compozițiile „Moartea poetului”, „Moartea eroului” și în tripticul „Din viața unui geniu”.

Anghel avea să-și dezvolte cu tenacitate crezul estetic de-a lungul unei vieți, în care nu a făcut altceva decât să aștepte, modelând la nesfârșit lutul sau gipsul, clipa providențială a revelației, când văzul său, ochiul lăuntric — pece-tea inconfundabilă a oricărui mare destin artistic — intra în consonanță cu fluxul spiritual al modelului cercetat. Uneori, această conjunctură între polul senzorial și cel spiritual se împlinea spontan, alții o trăiau de decanta în ani și ani de febrilitate creatoare. Dar totdeauna artistul s-a aflat la incidența dintre aceste două tensiuni, a căror rădăcină se află, după credința noastră, în pantheonul antichității grecești. Cea mai elocventă mărturie o avem în cele trei opere statuare, care definesc exemplar clasicitatea lui Anghel: „Cărturarul” (1938); „Theodor Pallady” (1960); „Eminescu” (1965).

Portretul monseniorului Vladimir Ghica, a fost ceea ce se numește doar pre-textual obiectiv al opereii angheliene, ceea ce nu se restituie prin operă reprezentând o sinteză plastică de o învăluitoare spiritualitate. Forma însăși pare a se dizolva, toată, în alveola de spirit care o înconjoară. Proporțiile construcției statuare, austeritatea detaliilor, concentrarea expresivă a portretului propriu-zis și a gestului mâinii stingi, extraordinarul duh interior, care însuflețește personajul până la a-i conferi un fel de umanitate imponderabilă, iată ce ne duce cu gândul la modelele clasicității elene amendate, însă, de atribuțiile unei viziuni iluminate de concepte etice și filosofice proprii

spiritualității noastre. Asemănător ni se relevă și statua lui Pallady, pe care sculptorul l-a transfigurat până la abstractizare, dincolo de similitudinile trăsăturilor fizionomice, artistul oferind-ne imaginea generică și prestantă a unui personaj spiritualizat proiectat în majestatea atitudinală a unui demnitar din Atena lui Pericle.

În ceea ce privește monumentul lui Eminescu, el încoronează odiseea unei chinuitoare deveniri a ideii de geniu în imagine a geniului. Anecdotică a reținut, ca pe un fapt de intensă frământare creatoare, momentul revelației divine, care a fecundat, după ani de așteptare încordată, viziunea artistului. Zeci de desene, machete, portrete prin care avea să se intrupeză, în final, ceea ce astăzi recunoaștem a fi simbolul tutelar al întregii spiritualități românești. Și aceasta, cu mijloacele unei imobilizări în operă întemeiate pe modelul clasic. Așa privind lucrurile, pariul artistului cu Durata a fost câștigat. Anghel a pătruns în conștiința neamului, fie și numai prin aceste monumente evocate până aici, prin asumarea marilor izvoare ale artei și civilizației europene. Dacă adăugăm la acestea și lungul șir al „martirizărilor”, „victoriilor” și „rugiilor” sale, ca și galeria de portrete pe care le-a lăsat posterității, toate înglobind criteriile estetice și stilistice — printr-un rafinat meșteșug al modelajului, ce indică apartenența sa la disciplina clasică, la legile imuabile ale armoniei și echili-

brului existente dintotdeauna în Univers. — vom avea bucuria să descoperim că sculptorul român este primul care, în acest colț de lume, a stabilit punți temeinice cu marea ascendență a civilizației universale. A făcut-o cu adinca religiozitate a celui ce a văzut în om expresia supremă a instințului creator, dăinuitor prin unicul semn al predestinării sale divine: spiritul.

Corneliu Antim

muzică

O regăsire posibilă

Curentul național, conturat în muzica românească epigonic, în perioada înființării Societății Compozitorilor Români (1921), promitea o ascensiune cursivă și de durată. Bucurându-se de colaborarea lui G. Enescu, muzicienii grupați în această școală componistică, stăpneau mai bine stilul curentelor deja clasicizate decât pe cel al muzicii pe care își doreau, sintetic, fundamentate opusurile și care conferea legitimitate denumirii de „curent național”. Influența ce o exercita G. Enescu, atât prin compoziții cât și prin crezurile sale estetice, — în cadrul curentului național — a făcut ca muzica „naturală” să fie prelucrată, creator, avându-se în vedere, în primul rând, emergența ritmico-melodică în plan afectiv, realizarea unei muzici „în caracter”, ignorându-se astfel, în bună măsură, caracteristicile de context ce ar fi trebuit să fie mai cu seamă elaborate componistic: oralitatea, sistemele ritmice specifice (de ex. giusto silabic sau cel tricon), scenariile rituale, mitologia, organologia, sincretismul ș.a.m.d.

La mijlocul sec. XX, folosirea unei scriituri anacronice a dus la o criză de limbaj ce se dorea depășită. Curentul național a fost marginalizat, socotit a fi el însuși anacronic, de către noua generație de compozitori. Divorțul ce ar fi putut să devină tern, dintre componistică și etnomuzicologie, se pronunță, urmând parca să fie definitiv în perioada următoare.

În timp, etnomuzicologia românească se consolidează prin continuarea eforturilor depuse de predecesori: G. Breazu, C. Brăiloiu, B. Bartók (a cărui operă în cinci volume „Romanian Folk Music” nu a fost încă editată în România!). Se înființează Institutul de Cercetări Etnologice și Dialectologice. Se tipăresc tipologii, antologii, monografiile regionale etc. Folclorul muzical devine obiect de studiu în conservatoare, creându-se astfel posibilitatea formării unor compozitori specializați în studiul etnomuzicologiei.

Încă din faza de pionierat se căuta o notă muzicală cât mai fidelă imprimărilor originale. Grafia rezultată se diferențiază de cea „clasică” în mod similar și, intrucâtva, pe măsura semio-grafiei muzicii literate contemporane. Din această perspectivă se pot remarca similitudinii, asemănări și specificități.

Ambele scriituri par criptice unui muzician de formație clasică. Astfel, acea criză de limbaj semnalată mai înainte a fost recuperată, treptat, în ambele direcții: prin asimilarea „la zi” a procedeelor componistice contemporane și, riscând să fim eclectic, prin sondarea — științifică, de această dată — fondului muzical tradițional.

Încercăm să intuim, ca într-un joc de „cadavre-exquis”, — bazându-ne pe unele tendințe semnalate în compoziția românească contemporană — în ce măsură și sub ce chip muzica ar putea fi reîncadrată specificității naționale.

Constatăm că estetica aferentă curentului național de la începutul secolului s-a dovedit, în timp, a avea o valabilitate efemeră, datorată unei greșite fundamentări. În perioada următoare, această estetică nu s-a dizolvat, ci modificat, fiind pasul cu recuperările ce se impuneau pe plan componistic și cu dezvoltarea etnomuzicologiei.

Istoria ei, ce levedează de jumătate de secol în compoziția românească, se concretizează pentru prima dată, poate, în partitura Sonatei „În caracter popular românesc” op. 25, pentru vioară și pian de G. Enescu. În ultimul deceniu, estetica amintită — o estetică a recuperării — prinde contur; începe să nu mai fie un fond fără conținut. O întilnim concretizată, sporadic, în compoziții, sub această nouă înfățișare, avind de cele mai multe ori titlu de încercare, dar o întilnim. Din ce în ce mai des. Ne vom rezuma să numim o parte dintre compozitorii ce ar putea fi raliați, arbitrar, acestei estetici, prin câteva lucrări poate nereprezentative stilului lor: A. Străe, M. Marbe, A. Vieru, C. Cezar, C.D. Georgescu, C. Tăutu, G. Balint, D. Dediu. Remarcăm tendințe ce pot fi asimilate esteticii în mod speculativ, prin contiguitate: în „muzica arhetipală” a lui O. Nemescu și — anterior ultimului deceniu — în ciclul de compoziții „Brâncuși” al lui T. Olah, unde estetica „recuperării” s-ar putea decoda printr-un fel de „joc secund”, sincretic. (Consemnăm, în acest paragraf, și talentul intuitiv al neoprofessionistului D.L. Zaharia).

Încercăm, astfel, să aflăm, oracular, o soluție cât mai legică de continuitate a acestei estetici — și, poate, a compoziției românești contemporane în genere. Concluzionând anamnetic liniile directorale ale crochiului de față, ne aflăm în situația să nu găsim alt conduct firesc decât în circumscrierea celor doi poli ai compoziției românești într-un nou curent național. (Nu înseamnă că alte întrupări posibile ale fatum-ului literaturii noastre muzicale, considerate astfel ca nefirești, nu ar fi viabile.)

O estetică a recuperării tinde a se transforma într-una a revenirii.

Andrei Pogorilovschi

t.v.

Pentru ce, acest NU?

Ne-am obișnuit să cerem, să revendicăm (nu și să revindicăm, deși, întâmplător, ar cam fi cazul), să strîmbăm din nas, să ridicăm pleoșitiși din umeri, ba chiar și să strîgam lozinci versificate — uneori convingătoare și pe bună dreptate, alții hazliu (am văzut și niște persoane ce veniseră să facă greva foamei, în fața unei clădiri publice, așezate comod în mășinile domniilor-lor). Avem interlocutori! Interlocutori adevărați. Nu fac parte (chestie de temperament) dintre cei amatori să spargă ferestre pentru că au auzit că „se dă un meeting”, nici nu țîn să provoc scandal. Cu atât mai mult cînd e vorba de televiziunea renăscută din cenușă (ei, nu chiar ca pasărea Phoenix...), călăuzitorul ei, domnul Răzvan Theodorescu, fiind, după cite știu, un intelectual de elită, un om care are, vorba lui Montherlant, „calitate”.

Și totuși, mult stimate domnule Theodorescu, unde e, pe micul ecran, literatura contemporană? Nu discuțiile despre — ci chiar literatura! Am impresia că dragostea dumneavoastră infinit lăudabilă pentru cultură e intrucitivă, în sensul propriu al cuvîntului, mărginită de niște granițe precise. (Cuzați-mi tautologia). În sfera culturii cuprindeți o multime de fenomene, între care și literatura română clasică, dar nu și cea modernă și contemporană. Hotărît, nu! De ce se întâmplă astfel nu pot să-mi explic, dar că așa stau lucrurile e evident (așa cum evident e fenomenul de quasi-ignorare pe micul ecran a unei jumătăți a populației țării, numită țărănițe; dar despre acest subiect, altă dată).

Mă adresez direct dumneavoastră dintr-un singur motiv: pentru că și dumneavoastră v-ați adresat direct telespectatorului, pe micul ecran, în ziua de 6 martie. Ați vorbit admirabil: destins, convingător, inteligent, cu umor (mica scenetă cu ochelarii a fost de tot hazul) și ați folosit, ceea ce rar se întâmplă, tonul potrivit — nici „de sus”, nici „de jos”, ci de la egal la egal, cu un suris cuceritor (tocmai pentru că nu se dorea cu tot dinadinsul astfel). Da, e nevoie de prezentatori care să devină vedete. Da, numai cu — să zicem — excelenții Tudor Caranfil și Cristian Topescu nu se poate face o mare televiziune. Da, lectura textelor scrise e, de cele mai multe ori, anti-telegenică. A venit (adaug eu) momentul să i credințați unui critic literar important misiunea de a vorbi (liber) săptămînal despre problemele literaturii române de azi și de a pre-

zenta în emisiunea sa (modelul ce nu trebuie imitat dar rămîne model: Iosif Sava) tineri — nu numai, dar mai ales tineri — poeți, prozatori, esești, cercetători care să și discute dar să și citească textele proprii (atunci cînd e cazul, iar în ce-i privește pe poeți este cazul...). Și o rugăminte: în respectiva emisiune, citiți mai puțini „ștabi” și citiți mai puțină politică — ne-am cam săturat (inclusiv, se-nțelege, de politica literară).

Am urmărit Livada cu vișini (tulburător spectacolul lui Harag, emoționante cuvintele lui Al. Paleologu), l-am ascultat pe Eugen Simion vorbind despre Titu Maiorescu, într-un moment de inspirație al colegului nostru (ii pusese Dumnezeu mina pe umăr) și m-am simțit ofensat cînd am văzut cum i se „ja cuvîntul”, politicoas dar cu decizie, după câteva minute de prelegere strălucită, pentru un motiv care — e drept — m-a „țușat” (era să și izbucnesc în plîns): fetite! din Miercurea Ciuc așteptau să asculte muzica promisă. Și nu mai puteau răbda fetitele fără muzică nici măcar cinci minute, nu! Se dărima, Doamne ferește, Miercurea Ciu-cului!

Mult stimate (nu e o formulă convențională ci expresia unei prețuiri reale) domnule Theodorescu, dumneavoastră, ca intelectual, sinteti liber să credeți că literatura română încețează să existe în 1900 sau în 1945. Dar, ca președinte, nu cred că sinteti liber să elaborați ori să aprobați programe de televiziune care să se conformeze acestei opinii. Dacă e într-adevăr opinia dumneavoastră... așa se deduce din fapte, dar eu mă îndoiesc... (Poate că există alte motive, nu știu). Ne promiteți că Programul doi (cultural) va avea o desfășurare mai lentă, potrivită dezvoltării unor idei unele cu greu accesibile (exceleții!) și, deasemeni, că vor apărea în acest program și „momente de poezie”, fără precizarea că ar fi vorba și de poezia contemporană. Abia aștept să mă ascult o dată versurile lui Vlahuță (cînd anume n-a stat minciuna „cu regele la masă”) recitate eventual în cor, stil Cîntarea României, dar vă rog să mă credeți pe cuvînt (acest cuvînt valorează și el cit valorează): s-au mai scris versuri în românește și după Vlahuță, ba chiar și după Arghezi..

Încei acest articol-misivă miercuri 7 martie. Programul tipărit spune că mine se va difuza timp de o oră emisiunea Adevărul literar și artistic. Felicitări. Foarte promițătoare sînt și făgăduiele cuprinse în succintul sumar al emisiunii. Să cred că „întilnirea cu poetul Ion Pop” va cuprinde și câteva poezii recitate (ori citite) de cunoscutul scriitor? N-ăș prea îndrăzni, vă mărturisesc: nu există un precedent pe care să mă pot bizui. Ce bine ar fi să mă înșel!

Florin Muger

Grete Tartler

«ORIENT EXPRESS»

— Premiul Societății de poezie POETRY SOCIETY TRANSLATION AWARD pentru un autor tradus —

O rient express, volumul de poezii traduse în engleză al Gretei Tartler este o reușită. Traducerea confirmă calitatea liricii poetei române, identitatea sa — ceea ce numim, cu alte cuvinte, originalitatea sa. Dacă înțelegem prin originalitate o transgresiune, o disrupție a limbajului cotidian și crearea unui alt limbaj: un sistem de semnificații diferit și parazitar, într-un anume sens există pe seama limbajului în care se exprimă, atunci traducerea indică tocmai prezența acestui limbaj din limbaj. Originalitatea operei poate fi judecată în funcție de capacitatea textului de a suporta mai multe traduceri. Traducerea e echivalentă astfel cu interpretarea, cu lectura textului. Traducerea, în consecință, poate fi realizată în limba de expresie (intralinguistic) sau într-o altă limbă (extralinguistic). Operată într-o limbă străină ea devine maniera vizi-

bilă, concretă de a percepe necesitatea acestei lecturi, unica modalitate de a descoperi și constitui textul.

A fi poet înseamnă a formula un limbaj unic, accesibil cititorului numai prin traducere. Fleur Adcock traducătoarea, este numită de un critic englez „unul dintre cei mai buni poeți ce scriu în engleză”, ceea ce exprimă o viziune asemănătoare cu cea descrisă aici: poetul este creatorul unui limbaj personal pe care-l transcrie, ca traducere, într-o limbă oarecare. Astfel, e dificil a căuta conordanțe între versiunea românească și cea engleză a poemelor Gretei Tartler. Putem constata, în schimb, că avem în față două poeme diferite în măsura în care ele sînt lecturi, interpretări diferite ale unui ideal limbaj personal. Versiunea engleză reprezintă înfățișarea între două puternice personalități, dialogul dintre două marcante figuri ale scenei literare.

Putem să realizăm că versiunea engleză, ca interpretare, diferențiază clar cele două componente retorice ale liricii poetei. O structură de suprafață ce presupune claritate și chiar riguroasă exprimare — ce refuză metafora obscură, figura stilistică ornamentală și pletora nominală — și care transcrie o experiență singulară, rezultanta punerii în paralel a cel puțin două lumi imaginare. Sintem tentați, la lectura poemelor, să interzicem o lectură simbolică ce ar interpreta, ar raționaliza explicativ metafora și ne simțim atrași de plăcerea de a ne lăsa purtați de rafinatul amestec al lumilor imaginare în cadrul unei lecturi literale, naive. Ne interesează astfel, istoria, narațiunea ce dezvoltă un sistem de coeziune, articulațiile ce asociază elemente disparate. Poezia ia naștere la intersecția a două realități, dintre care una, frecvent este cea a poeziei, a scrisului însuși: „Poetul pîn-dește / craniile pure ale cuvintelor / în cuvintele încă vii și flămînde / îl pîn-desc pe poet” (Sahel, p. 44). Versiunea engleză face explicită expansiunea epică a metaforei scrisului, a poeziei, în termenii concreți ai unei alte realități. Farmecul acestei poezii rezidă tocmai în evidență, în claritatea sintactică a story-ului, în lipsa obscurității manierismului stilistic asociate descoperirii unui moment de „răsturnare” unde discursul se apleacă reflexiv asupra lui însuși, unde episodul apare ca fiind însăși istoria scrisului. Efectul unor asemenea poeme constă în inserarea în chiar transparența limbajului a obscurității sale funciare. Autenticitatea acestei poezii este conferită de faptul că reflectă cu insistență aporia limbajului poetic în genere: neant obiectual, al realității, dar plin al ficțiunii, al discursului.

Și, ca să dăm un exemplu al acestei

subtile mecanici retorice, să amintim observația pe care o făcea Paul de Man în Alegoriile lecturii referitor la finalul unui poem de Yeats: „How can we know the dancer from the dance?” („Among School Children”) („Cum putem deosebi balerinul de balet?”). Pentru criticul american, finalul retoric suportă două interpretări ce se submină, deconstruiesc, reciproc, dintre care una e figurantă (ce neagă modalitatea de diferențiere și ne-ar scuti, astfel, de eroarea de a identifica ceea ce nu poate fi identificat). Asemenea finalul, retoric al poemelor Gretei Tartler repetă deseori o structură echivocă, similară cum ar fi „Homunculus”: „E greu să spui ce vezi mai întâi: sticla sau miezul / singele, sau ceea ce te obligă să sîngeri”. În definitiv, a cere să diferențiezi între limbajul poetului și obiectul la care se referă, între limbajul personal al poetului și limbajul de transcriere (română sau engleză) este chiar formularea acestei cerințe, este o figură duplicitară tocmai pentru că e exprimată într-un limbaj dat, un cert limbaj figurat, retoric.

Grete Tartler ne readuce, în Orient express, într-o perioadă în care, cultural, poetul este un arrogant ce-și permite să fie transcris decriptat și incryptat, tradus și interpretat în limbaje diferite, plurale, într-un infinit dialog cultural cu mult mai echitabil decât cel al căutării exprese a traducerii ca act publicitar, confirmare a valorii și consimțire a unui servil complex de inferioritate. Orient express este volumul rescris în engleză al uneia dintre cele mai bune poete de limbă română (Grete Tartler); sau dialogul cu una din cele mai bune poete de limbă engleză (Fleur Adcock).

Valeriu Mircea Deac

MIRON KIROPOL

MIRON KIROPOL — Născut la 29 sept. 1936 la București. Din 1969 trăiește la Paris. A publicat în țară volume de poezii Jocul lui Adam, 1967; Transfigurare, 1968; Rosarium, 1969, acesta din urmă fiind numaidecît interzis. A publicat în Franța Dieu me doit cette perte, 1983; Auguste nostalgie du sang, 1986; Chasteté régnante, 1987, toate trei la editura Le pont de l'Épée. A deschis frecvente expoziții de pictură la galeriile pariziene.

Favoare

Micile tale semne teamă favorită... Un glas țipînd... Cine ești tu, mască și veșmint Al leșului, ori armonie semită?

Imprejur-mi tablouri ca file Din cartea oceanelor, neagra Pe cer navighezi, dar și-n mlne Cu ochii-ți amari de tanăgra.

Soarele mușcă... Frate, piciorul Asfaltul muiat îl reține Plîng și asvîrl în văzduhul alb Memoria spre limpezime.

Dedicație

Cui să-i dedic acest poem nechemat, Însingurat de propria-i putere Asemeni rășinii Depunîndu-și lacrimile pe scoarța Stîrzelului. Și din umbră Vine fără odihnă acest țipăt de țirlă. Mai răgușit devine cerul de m-apropii. Un mineral roșu Umple crăpăturile, incheieturile. Dacă nu mai vrei să fugi Deșartă-ți retina de impurele Adorații ale măștilor. Tu, lictor, pregătește-ți securca Și cu pas scinteietor apropie-te De craniu-mi condamnat să crească.

Istm

Plîngi în continuare, rizi în continuare, Porți cele două măști ale fructului, Aromă și putrefacție, renăscînd. Te crezi muritor și străbați agonia Te-ndepărtezi zi și noapte De actul fericit. Imbrățișezi aripa și căderea. Din sarca-i implorînd te rănește memoria. Singele vine, sinzele pleacă, rana lui are O fericire mitologică.

Inventar

Neînsemnat e locul calvarului:

Covorul păstrează amprentele aceluși luminii

Părăsit pe cruce, Masa sprijină chipul și lin Limba se-nceleiază-n mireasmă.

După ce-am parcurs materia Pricep că i-am cunoscut numai masea, Sfirșitul balului cînd oboseala Se-aruncă în sipetul putrezit.

În fața mea stă numărătoarea Crizantemelor pietrificata

De respirația unei femei; pe-aproape se sfirșește poemul În prăpastie și caută iar rana și bucuria.

Pe scaun zimbește rochia de mireasă.

În românește de Constantin Abăluță

THEODOR VASILACHE

Moartea, ca pedeapsă

Și cînd explodă odată mămăliga aceea, Ieși Moartea numai în neglige nepleptănată, în mijlocul mulțimii strînse acolo și, tîindu-și drum printre oameni tîncrî,

printre copii și femei, cu lacrimi în ochi, se înfătoșă în încăperea strîmtă între cei doi Tîlhari

— cei ce o purtaseră de colo-colo prin țară,

muncînd-o ca pe hoții de cai, și aruncîndu-i tot Ei în spinare suflele neocoapte pentru hodină ce atirneau de rînille adînci, de sirmele cu care erau legați pe mesele de supliciu, sfintele corpuri contorsionate ale ultimului Martiriu național —

Și cum stă Moartea între cei doi Tîlhari,

Tîlharul din stînga se uită la ceas cu nerăbdarea omului ce-ar aștepta un tren;

și apoi, prin Moarte, — pe care n-o vedea, —

la Tîlharul din dreapta, femeia sa, care se oțără la judecători, nepricepînd nici în ceasul al 12-lea despre ce era vorba în propoziție;

și cum dădea ea din mină, probabil că-i scăpă și Morții un cot între coaste. Că Moartea ieni și se lipi de perete.

Atunci rosti judecătorul sentiția și-i seoaseră pe Tîlhari în curtea mică...

Și cînd le dădu Moartea o palmă se prăbușiră ca secerăți de pe schele trupului, rostogolîndu-se în ei înșiși, prin mult rău și negru care era în ei adunat.

Și se întoarse Moartea acasă la ea, așa nepieptănată și numai în neglige, hotărîtă să nu mai iasă-n lume ca pedeapsă, ci doar ca mingiere pt. cei ce și-au sfirșit viața toată.

Ian. '90

Urmare din pag. 8-9

«Partid c'est mourir un peu»

ca să zic așa, încît aș putea zice într-o zi, cum am zis cu cinci ani înainte, că n-are un fel de rost să nu mă-ntorc acasă și m-aș întoarce acasă, nici măcar nu mi-aș face problema pe care ti-o spuneam în particular, că cei care m-au întreat înainte ta ce fac, cînd mă întorc, nu mi-au spus nici unul dintre ei, întoarcete că, uite, îți găsîm noi ceva să lucrezi și mă tem că meseria de bus-boy nu este la fel de onorabilă în România ca în America. În America toți o fac cu mare plăcere și nimeni nu se sfiește. Nu

știu dacă aș mai putea să-l citească pe Adrian Păunescu și cînd aș avea 50 de ani rizînd de mine că sînt un bus-boy, deși eu, cînd am fost ajutor de ospătar, căram la masă mîncare și nu căram altceva. Acuma, vreau să-ți pun și eu o întrebare: în America, în lumea presei, niciodată nu te poți gîndi, indiferent cine ești, de la cel mai mare autor pînă la cel mai mic, că trimițînd un articol pe care-l scrii de la titlu la semnătură, titlul va fi cel pus de tine. Se spune acela că titlul este privilegiul revistei. Deci vroiam să te întreb dacă tu, după ce-am trîncănit noi atîta, ai vreun titlu pentru interviul ăsta, că dacă n-ai îți dau eu unul. — Partid c'est mourir un peu.

— Aș avea unul...

— Hai să ne batem în titluri. Ia spune, la ce titlu te-ai gîndit.

— Păi, m-aș fi gîndit la titlul „Erori au fost erori sint încă”. Il am demult disponibil, dar teamă mi-e că, de cînd eu pîrdalnica de libertate post-revoluționară, l-or mai fi folosit și alții. Dar, dragă Dorine, n-am terminat. Mai am întrebări: ce mai scrii și ce crezi că ai să mai scrii, cum mai scrii și cum crezi că ai să mai scrii? Nu te-aș fi întreat astfel de lucruri pe vremuri, dar acum nimeni nu mai știe mare lucru despre tine, deci trebuie să recurgi și la acest șeptar de carô, pe care ațiția reporteri îl țin în mincă inchipuîndu-și că-i asul de treflă.

— Eu am scris ultima oară în viața mea o poezie în ziua de 30 iunie 1983, ziua mea de naștere. De-atunci nu am mai scris nici o poezie. Cînd am ajuns în America și eram foarte liber să scriu poezii cite vreau, uitîndu-mă împrejurul meu cîlă lume scrie poezii, pîntre români, mi-am zis că trebuie să fiu absolut un imbecil să mai scriu poezii pînă în momentul în care chiar voi simți că eu, Dorin Tudoran, nu mai pot trăi fără să scriu poezii. Aș minți spunîndu-ți că din cînd în cînd chiar n-am simțit fizic

presiunea de a scrie o poezie, dar, cum îmi plăcea să fac pariuri, mi-am zis: ia să vedem cit pot să rezist. Deci, nu, Nae, n-am mai scris nici o poezie de șapte ani. Nu mai este un coșmar pentru mine întrebarea: oare voi mai putea scrie vreodată poezii?

(Discuția înregistrată pe bandă magnetică a continuat, despre Mihai Ursach, Dan Cristea și alții, profesori, scriitorii români din America, însă din rațiuni spațio-tipografice nu putem tipări textul. Îi așteptăm pe toți în România și-i mulțumim lui Dorin Tudoran).

LIRICĂ GERMANĂ MODERNĂ

SIGNE PIEHLER

Tunel

Încotro mă mai duc
tu pintece întunecos plin de mațe
tu dhanie, tu nenorocire
încotro trebuie să mă îndrept
tu grobian tunel
tu plin de piatră, tu impuțitul
tunel unde este sfinșitul tău
începutul tău, mijlocul tău, mila,
compătımirea ta, mormintul, sufletul
meu.

RÜDIGER KREMER

*

* *

seară de seară scriu
în carnetul meu cu coperțile verzi
despre marea mea scrumieră
de cristal
ascuțindu-mi tocițul creion
cu mucul de țigară (exploatat
la maxim
între policar și arătător)
punind bucăți de lemn de cer
pe foc
al căror fum răspindește un miros fin
prin cameră
cu gustul vinului în gură mă las
să alunec
înapoi în fotolii
vroiam la frumosul buchet numai
să mă gîndesc
ca și la plăcutul miros
dar durerea nu-mi trece
și chiar știam că mă voi îmbăta
pin-la timpenie și senzualitate
trezindu-mă din inconștiență

căci ar fi fost prea inexplicabil

și inefabil

ca ea să dănuie mereu
neschimbată, lățindu-se, crescînd
și să nu existe nici un remediu
împotriva ei

JÜRGEN BECKER

Vînt schimbător

Pestă. Sau bere marca Peroni...
Nimeni nu știa ce-i aceea o serată
cu saltele și gulaș; sau cine era
Raymond Roussel —
Umbra cuvintelor tabu
trece (neobservată).
Gînduri care-au fost șampilate.
Cine-a condus volkswagenul
albastru, către sfinșitul
cărei scurte istorii? În ploaie...
Dar timpul favorabil
pentru placa de gumă smălțuită;
noutatea vechiului scîrșit;
străzile nu vor mai fi întunecate
și goale —
Vînt schimbător, care poate fi
comparat; vînt
ca un joc de metafore (declinul
metaforei, sau
scopul noii lecții de limba germană).
Cel mai mulți nu observă
nimic (ceva se pregătește totuși);
unele lucruri
se schimbă de la sine, altele rămîn
baltă.

ERICH FRIED

Legitimă apărare

Ei ne atacă
pe mine și pe prietenii mei
cu o cruzime
pe care spun
că ar fi învățat-o de la noi
numind așa ceva de stingă
acești porci teroriști.

De fapt niște maimuțe
care nu știu decît să imite
ei se comportă
aproape ca noi
cu singura deosebire
că noi avem dreptate
în timp ce ei n-o au.

CRISTOPH MECKEL

Oblon

Acum începe baterca în cule
a ferestrelor de la aripa din față
a casel.
Noi, în partea din spate,
ne bem în grabă ceaiul
ignorînd întrebările fiilor noștri
apoi ne-nghesim, răsturnînd
mobilele,
să mai ținem o clipă ușile larg
deschise
pentru ultimii și primii noștri pași.

GÜNTER KUNERT

Oportuniștii

Veșnic se află acolo
unde nu te aștepți.
Prea tîrziu aflîi despre ei
ca despre fenomenele naturale.
Ei năvălesc în absența ta
ca să te înșelăminte:
tocmai de aceea, ca să-ți dărime
încrederea în propria ta valoare;
ca să crezi că ai de a face
cu mari personalități.
Pină să se retragă din fața ta
tu pierzi ocazia norocului
și aluneci împreună cu podul
în timp ce fluviul sub tine
stă liniștit.

Tălmăciri de
Gavril Matei Alabastru

Urmare din pag. a 16-a

Tren suburban

Cremă din Placentă Umană pentru în-
treținerea pielii frunții, marca Ellsabeth
Arden, și altul de umbre pentru pleoa-
pe marca Harrington Davies, sint cele
mai bune; și o cutiuță cu Bengehri
Suplimentare, marca Thompson, și un
pachețel cu gumă de mestecat. De ce
s-o fi oprit trenul? Ar trebui să ter-
minăm odată de amenajat linia asta.
Ce Companie! Și-apoi toți bărbații
acea care muncesc acolo afară, pe ju-
mătate goi, asta chiar că-i un scandal.
Pâl nu zău, poftim, zi și dumneata.
Înapoi la sacoașă: un plic cartonat
Kodak cu fotografii. Martita le revizu-
iește în graba mare, trec înnebunite
trării de altădată, iarăși plaja și dansul
și golful și un garden party și nunta
aiuritei ăleia, Martita ca domnișoară de
onoare, și la bilci, doar capul e al ei,
trupul e de cămilă, sau de aviator în-
tr-o carlingă, sau de troglodit arătîndu-
și buricul și cu o enormă barbă
hirsută, sau de sirenă. Aoleu ce le ieșea
din gură soldaților ce se pozau acolo
pe fundalul Giraldei în tonuri verzulii!
Martita își potrivește fusta, și nițelus
și ciorapii, îi place să vadă mutra brusc
neliniștită la mișcările ei a bălatului
aceleia (cîți ani să aibă?) pe care-l
știe, e dactilograf la Primăria sectoru-
lui XVII, și coboară întotdeauna la
capăt. Bun, la sacoașă: o muzicuță, ace
de siguranță, două panglici, un sirag de
mătăni, o banderolă de Crucea Roșie,
de cînd absolvise cursul de Compătımire
Universală și Socializată. Din nou con-
trollerul. Martita simte cum o privește,
și, pierzîndu-și cumpătul, nedîndu-și
bine seama ce face, aruncă pe geam
blănița ei de petit-gris; privirea aceea
o incingea, trebuia să se ușureze, și își
potrivește buclele într-o oglîndioară
scoasă din buzunar aproape orbeste. La
fel au apărut pieptenele și cîteva agrafe.
Nu mai au mult de mers. Trebuie ca
mai rămas ceva în adîncul sacoașei: un
plic transparent cu ciorapii pe care
intentionează să-i dea la stopat, niște
ochiuri i-au fugit ieri după-amiază la
hipodrom. Orarul nou de iarnă, trenurile
suburbane, cu o copertă ce dă fiori:
două trenuri încrucîșîndu-se, dintr-unul
care chiar în clipa aceea un tinăr stu-
dent, moarte sigură, și dedesubt: Trupul
uman nu are piese de schimb. Fii prudenți
în călătorii. Martita se strîmbă de
groază și orarul zboară pe geam.

Toți tovarășii de drum se întrebă
dacă o mai fi rămas ceva în sacoașă, și
încep să se gîndească alarmați că vor fi
nevoiiți s-o ajute să-și vire la loc toate
lucrușoarele. Iată că trenul a și ajuns
în dreptul primelor macazuri. Și bine-
înțeles; au rămas destule buclucuri
înauntru: de pildă Dicționarul spaniol-
englez Lilliput, atît de necesar cînd di-
plomatul acela se exaltă intrucitva, și
atît de inutil, fiindcă niciodată nu pu-
blică acele cuvinte de care... Și un
batic imprimat, pentru gît, cu monu-

mente și catedrale din Franța, și o de-
licioasă beretă de catifea, adusă de la
Ypres, și coperta de plastic bună pen-
tru citit romane fără să le murdărești
și pentru a le putea schimba apoi în
mod avantajos la schiopul de pe peron.
vai cit a mai căutat-o prin casă, pe
pian, pe măsuta de cusut, pe noptieră,
în camera servitoarelor, și poftim că dai
peste ea aici, la nimereală, ce chestie.
Martita se uită în geantă: scoate o
broșă neoclasică de prins decolteul și
și-o prinde cu grijă, e ea puțin cam
murdară dar nu se vede, și apare și
lanterna electrică miniaturală pentru
zilele de restricte sau pentru cazurile
de urgență de-acasă, și ochelarii cu len-
tile violete, cu montură de aur marca
Appassionata, și niște perle false ce se
zbuguiu acolo înăuntru, de la un
colier rupt, și Martita își aduce aminte
că trebuie să-l ducă la bijutier ca să-l
repare, și mai apare pernița pneuma-
tică pe care Martita o poartă cu ea pre-
tutîndeni, dezumflată, ca măsură de pre-
vedere în caz de călătorie incomodă la
întoarcere, cînd trenurile gem de lume
scirboasă evadată de prin magazine, a-
teliere, bănci, institutii, lume obosită,
fără chef, dornică înainte de toate să
ajungă mai repede acasă, deci foarte
capabilă să nu-i cedeze Martitei locul,
Martitei care e atît de elegantă, de
provocatoare, cu pielea mîinilor netedă
de zeama atîtor minunați rizomi tro-
picali. În asemenea cazuri, Martita își
umflă pernița și se așează pe o strană
tîină de pe culoar.

Oamenii încep să se dea jos din tren,
încă înainte ca acesta să oprească de
tot. Martita își răstoarnă sacoașă pe
locul de alături, bătînd-o ușurel pe
fund, și cad niște hirtii mototolite,
resturi de etichete și banderole comer-
ciale, cărți de vizită indoite, și o ca-
ramelă cu lapte de cocos, și o bucată
de staniol, și firimituri, și praaf, un
pufuleț moale și gri, din care lucește
stîns o bulină de confetti sîngerie.
Și, deodată, peste grămada de bu-
lendre minuscule, revolverul. Martita
mai că nu-și aduce aminte să-l fi avut
acolo. E aproape o altă jucărie în plus,
micuț, cu țeva lustruită și ușor cize-
lată și cu plăselele de sidef pe care se
răsfață, pe una, statuia Libertății, și pe
cealaltă, un zgîrie-nori, celebrul Empire
State Building. Martita, acum că trenul
s-a oprit, își lipește revolverul de
tîmplă, apasă pe trăgaci zîmbînd, ce
bună surdînă, gata, s-a făcut. Doamna
din față îi aruncă furioasă-foc revista,
și „Unde s-a mai pomenit, să se sinuci-
dă cineva așa în fața copiilor! Da'n ce
tîmpuri trăim!”

Călătorii au coborît toți. S-au suit
femeile de serviciu. I-au luat Martitei
broșa, inelele, ceasul, brățările, medali-
onul, cerceii, cele opt insigne de pe re-
vere, cordonul. Apoi au măturat-o, laol-
altă cu burcănașele, parfumurile, cu-
tuțele, sticlețele, hirtii, jocurile, foto-
grafiile filfinđ, fustele Martitei flu-
turînd. Femeile de serviciu lălăiau un
bolero la modă foarte sentimental. Es-
perame a las cinco. Însă, în fond, bietele
femei erau cum nu se poate mai ne-
căjite: „Auzi dumneata, să lași aseme-
nea porcărie pe banchetă. Doamne-
te, ce soi de oameni călătorește în ziua
de azi!”

moda, altfel

Un suris capricios și controversat al esteticii:

MODA (1)

înepuizabilul nostru folclor în-
registrează și următoarea, cinic-amu-
nantă, zicală: „Ce porți babă chelnen-n
cap? / Dacă-i moda, ce să fac?” Prin-
tr-o foarte liberă asociație de idei a-
jungem la cunoscuta locuțiune de lim-
bă franceză: „Les fous inventent les
modes et les sages les suivent”, ceea
ce ar însemna că întotdeauna au exis-
tat persoane interesate să determine
schimbări în îmbrăcăminte, pieplănă-
turi, etc. dar au existat și persoane
rezonabile care au urmat moda pentru
a nu fi în dezacord cu celelalte sau cu
„ceilalți!” (moda începe prin singula-
ritate și dispăre în obișnuit).

Acuzabile sau nu, cele două conside-
rații, dincolo de zîmbetul pe care îl
instigă, reflectă o stare de lucruri de
care nu se privează nici istoricii, nici
arheologii. Vestimentarul a fost pentru
aceste științe un detector subtil, de-
terminant în cercetare, plin de surprizi
în informație. De altfel, de îmbră-
căminte uzează anotimpurile: „Au
printemps la terre prend un vêtement
de verdure”. Are nevoie și gîndul:
„La parole est le vêtement de la pen-
sée.” (Rivarol). Frumos poetic! Ține
de simțire. Simțire! Cîneva care simte,
cu mîntea sau cu simțurile, era numit
în greacă aisthetes. În acest sens sint

interesante două explicații de dicțio-
nar (probabil că sint multe, multe,
altele). Prima aparține ediției The En-
cyclopaedic Dictionary din 1896: „ci-
neva care împărtășește (manifestă,
practică) o mare dragoste față de fru-
mos și care se străduie să îndrepte (să
ducă, să conducă) ideile sale despre
frumusețe spre aplicarea lor în îmbră-
căminte și în ambianța înconjurătoare.”
Cea de a doua e apropiată celei
dintîi (Paul Augé, Larousse, 1930) dar
ne aduce o informație anecdotică (să
ținem seama de diferența de vîrstă
dintre cele două informații!). Decl,
estet: 1) cel ce iubește și practică
frumosul; 2) nume dat ironic, către
1900, la Paris, unor tineri cu pârul
lung, unor tinere femei care purtau
banderole late pe frunte și care în ciu-
da pretențiilor lor literare și artistice,
nu aveau cu estetismul decît foarte
îndepărtate raporturi.” Grecesul „als-
thetics” își îmulțeste familia de cu-
vinte prin estetismul anglo-saxon, că-
tre 1855. Iar John Ruskin și William
Morris au avut o mare influență în in-
terpretarea noțiunilor de „estetic” și
„estetism”. Ei au extîns teoriile lor li-
terare și artistice asupra mobilierului
și costumelor: mobilă masivă, de ste-
jar și țesături vaporeaze pentru rochi-
le femeilor. Către 1836, doctrinele și
moda „esteților” au traversat oceanul
și s-au impus tinerei Americi. Nu știu
dacă întelepții urmează moda nebunilor
dar cam în același timp, pe la 1836,
pictorii germani și austrieci vor, cu
mare scandal și pleoarii despre este-
tică, să înlocuiască pantalonul cu ve-
chiul „culotte”. În Franța, „les es-
thètes” au expozițiile lor particulare,
poeti și artiștii lor, cu pârul lung. Au
format cenacle: ale lor!

Accente sau nostalgii ale acestor
vremuri se simt și astăzi în „moda zi-
lei”. Dar din ce în ce mai mult, apar
accente și nostalgii, în modă, din vre-
muri mult mai îndepărtate. Să le ac-
ceptăm surzînd! În fond, și barbarii,
și renascentiștii, și revoluționarii din
1789 aveau cîte o modă. Supremația
depindea de ceva. De ce? De econo-
mic sau de estetic? Pentru moda fe-
minină, Franța a crezut mult timp și
mai crede și astăzi (pauvre petite!)
că „les couturiers et les coutu ieres de
Paris dictent leur arrets au monde en-
tier”. Nu cred că francezii, tocmai ei
care ni l-au dat pe Prout, tocmai ei,
experții în „A la recherche du temps
perdu” i-au uitat pe asirieni, pe egip-
țieni, pe GRECI.

Pe curînd!

Corina Cristea

Luceafărul

ALONSO ZAMORA VICENTE

TREN SUBURBAN

În fiecare joi, Martita coboară spre capitală. Martita trăiește într-un cătun suburban, la douăzeci și cinci de kilometri de centru. Trenurile vin și pleacă în somnul și în veghea Martitei, o agitație plină de orare și de traca-traca de roți, apoi peisajul familiar, apoi combinații cu metrour și autobuzul, plus nesiguranta dacă oprește ori ba trenul acesta în cătunul ei. Martita coboară azi, joi, la oraș. Primele ore ale după-amiezii, o transparență aurie umplind așteptarea, toamnă instalată. Martita este o doamnă bine, exact ce se întlege indeobște prin o doamnă bine, distinsă, foarte elegantă, cit se poate de cunoscută și de stimată în capitală și în propria-i localitate, unde face parte dintr-o mulțime de asociații locale, provinciale și naționale, și unde este președinta onorifică a Patronajului pentru restaurarea abației romanice în ruină din perimetrul municipal. Martita coboară azi în talorul ei strins pe corp, nou-nouț, cu buclele-i strălucitoare. O blăniță la git și cu imensa ei geantă-sacoșă atârnată de braț. Se plimbă nepăsătoare pe peron, făcându-se că nu bagă de seamă privirile tinerilor și ale bărbaților ceva mai copți, sint cei mai interesați, și amintirea vreunei aventuri picante o surprinde, cind trenul a depășit deja macazurile, și îi împărește un zîmbet imprecis pe buze.

Martita se suie în vagon. Ia loc la geam, chiar la mijlocul vagonului ne-compartimentat. Culoarul central începe să se umple. Întotdeauna sîrșește prin a geme de lume culoarul trenurilor suburbane, mai cu seamă la orele acestea cind oamenii coboară la oraș ca să-și rezolve treburile. Martita își așează geanta-sacoșă pe locul de-alături, așa nu-i va ocupa nimeni. Geanta, enorma sacoșă din piele de crocodil, ostentativ, are ceva de portal uriesesc, aproape medieval din cauza închizătorii. Face un „pac“ ce răsună bine, distant, dens, definitiv, ca întinericul total pe ecranul de cinema. Trenul se țirrie, gifiitor, acoperind acești douăzeci și cinci de kilometri pe care Martita îi știe pe dinafară. Încearcă, spre a mai umple cu ceva timpul și a se feri de privirile cercetătoare ale bigotei bătrîne ce i-s-a așezat în față, să facă puțină ordine în sacoșă. Să răscolească prin ea, să se prefacă cum c-ar căuta ceva, poate s-o lecul să tot caste ochi așa, desi ei, la urma urmei, nu-i displace să fie ținta privirilor mai ales ale tinerelului aceleia ce dreclă că-și dă bacalauratul, și care ia un aspect de-a dreptul timp privind-o. Martita începe să scoată lucrurile din geantă, filon înfinit și parfumat. Ziarul de dimineață, îndoit în dreptul cronicii mondene, unde ea e

fericită să se găsească amintită indiferent de ocazie, și Martita îl lasă pe locul liber, să nu i se așeze nimeni alături. Un număr extra din „Doamne și Domnișoare“, revistă americană, „Cămin, Modă și Frumusețe“, ediția spaniolă, care, dacă-i desfaci ambele coperti, îți arată un emoționant portret de-al lui Marlon Brando. Martita îi oferă revista unei doamne ce tocmai s-a așezat pe un loc din față, chiar lângă bigota. Trebuie că e vreo micuță funcționară de la oraș, și întotdeauna e frumos să faci un gest amabil la adresa acestor bieți oameni pricâjiți. Și iarăși sacoșă. Un roman de Agatha Parkins, Nefericita a sosit târziu, tare drăguță carte, dar nu prea-i place deznămintul, și-are: eroina are parte de-atîtea neplăceri, mă rog, astea-s chestii de romane, și-n plus era destul de ieftină. Tot pe scaun, și cartea. În sacoșă dăcotește dezordinea multiplă a obiectelor învălmășite, și Martita își confundă mina înăuntru cu o plăcere de-a dreptul copilărească, sigură de experiența descoperirilor ei transcendente, sigură pe incomparabili comoară. O gară, se va urca iar multă lume. Iată-i sint cei dintotdeauna, de fiecare seară cind trenul sosește: două surori îndoliate, care încep să tricoteze imediat (dacă gălesc loc liber), și preotul subtil care citește mereu același lucru, „Buletinul Oficial al Diocesei“, și domnul care cîntă la flaut la un post de radio, și alți mulți penorociti care se zgîiesc la ea, bieți oameni amăriți și-atîta tot: femei ce merg după cumpărături în capitală, un drum acolo și mil de strimtorări la capitolul buget, fiecare centimă economisită fie pentru un cupon de solduri fie pentru lichidările de sfîrșit de an, și duc cu ele plozi plini de hachițe și de capricii. Înapoi la sacoșă, acum c-a pornit trenul. Alte lucruri: ce bine!, harta pliantă a Romei, adusă de-o prietenă de-a ei cind cu ultimul voiaj al parohiei. Martita o scoate întotdeauna în tunel, bun, nu chiar în tunel ci cu puțin înainte de a ajunge la tunel, fiindcă Sfintul Petru, Colisseumul, mormintul nu știu cărei Cecilia, și zidurile, și fîntinile, și porticurile, și stația Termini, și termele unui roman foarte important, și Campi — (trebuie să citească foarte lent și cu multă atenție acel oglio ce apare acolo...), toate, toate sint fosforescente și Martita petrece de minune mîșcînd părțile componente ale planului în bezna din tunel, în drum spre capitală. Un adevărat ghinion, dacă se aprinde becul de sus din vagon, pentru c-atunci... — Martita se inverșunează asupra sacoșei, tot mal încintată. Oamenii o privesc deja captivați, deplînzînd tot mal mult de iminenta minune uluitoare ce se va ivi

numaidecît de dinăuntru. Și Martita își scoate pudriera de baga cu smalț de Limoges și se pudrează iute pe pomelii obrazului; și sticluța cu oia, și dă puțințel pe o unghie, cea de la degetul mic al stîngii, cam decolorată; apoi rujul, apoi o croșetă pe care o aruncă pe geam, fiindcă a cumpărat de-a gata șervețelul de pe noptieră, iar pe cel de pe spețteaza fotoliului de lingă calorifer o să-l croșeteze bunica, tot stă degeaba bătrînică și n-are alte obligații, apoi o penselă, apoi alta mai micuță și încă citeva și mai mici, apoi o cutiută cu siringă, și totul trece să-și continue somnul siesței pe locul neocupat de lingă ea.

Și-n continuare două scrisori de la Luis Ernesto, cam mototolite dar e normal, că-ți face plăcere să recitești cum a cîștigat el campionatul la sîritura în lungime și la 100 metri liber, și nu numai să recitești ci și să le citești conținutul tuturor celor ce nu l-au ascultat încă. Apoi pulverizatorul englezesc de parfum atît de stilizat, pfff un norișor fragil pe chipul și pe reverele Martitei; și cutia din piele de Rusia cuprînzînd jocuri pentru drum, șahu minuscule și dominoul de-o mai fi complet, pentru că ultima dată cind am jucat... — Și tăblița de Nu te supra frate, și căpăcelul de sticlă, e nebunia pămîntului să așezi bilulele în găoacele lor în tăcîntul trenului, și labirinturile, și zarurile, și cărțile de joc mititele marca Heracles Fournier, și cele ceva mai mari cu toredori și dansatori, și... — Ah, controlorul. Să-l vezi cum se uită, și biletul nicăieri. Martita împărtășe toate lucrurile de lingă ea, scormone prin despărțiturile aproape secrete ale genții-sacoșă, caută prin portmoneu, unde Martita găsește din pură întimplare, pitită printre mărunțiș, plăcuța-medalion a Lindei, pechineza preferată, rămasă azi acasă cu indigestie; și Martita explorează în continuare febril buzunarele taiorului, se ridică și se uită pe sub banchetă, pe jos, și tot nimic: biletul

nu apare. Controlorul cu un gest subgubăț, i-l ia: un virf i se itea discret din buzunărășul de sus al bluzei ei de nailon verde nuanța măr crud. Martita rîde delicios, cu o suavă zăpăceală rușinată îmulndu-și glasul, și Vai de mine, cum nu mi-am amintit! Unde mi-era gîndul, Doamne sfîinte!, și alte citeva dulci lamentații pe-același ton.

Altă haltă, încă mal multă lume ce suie și coboară. Conversații cu voce tare, recomandări, pariuri păreri, opinii despre film, teatru, sport, călătorii, orașe, oameni, politică, mersul trenurilor, crime, delapidări, fete, culori la modă, localurile distractive și însușirile spirituale ale catalanilor, acest stupid savantlic universal de care face paradă călătorul șarlatan, Martita disprefuindu-i în bloc. La sacoșă: bricheta ei de contrabandă, splendidă, cu o atîrnatoare în formă de canaf aurit, și pachetul de țigări neatins, și cel aproape terminat (cu frumoase inscripții în engleză Chesterfield și Lucky Strike), și Martita tacticos, își aprinde o țigară și aruncă pe geam pachetul gol. O cutie cu chibrituri, într-un înveliș solzos din jeuri de Compostella, cu o cruce mare și roșie la mijloc, vreun suvenir turistic, și Martita o scutură în aer să vadă dacă mai sint chibrituri, nu de alta dar brichetele astea... Grămăjoara de pe banchetă crește, și cite un pasager în picioare se uită urît la Martita, însă, ea o știe prea-bine, toți depind de geanta ei, de ce va mai ieși la ivcălă din sacoșă, și asta îi tine cu sufletul la gură, nimeni n-o va intrerupe. Chiar și doamna care citește revista trage cu ochiul pe deasupra paginilor, iar bigota se prefacă c-a adormit ca să strecoare cite o privire iute, bițindu-și capul și dezlîpindu-și genele. Îndărăt la sacoșă: nenumăratele carnete ale Martitei, învelite în infinitele bilete folosite de tramvai și autobuz, de cinema și teatru, plus tichete de prăvălii și baruri și săli de cofură, și numere nenorocoase de la Tombola de Caritate; carnetul de Delegată regională a Asociației Femeilor Culte, și cel de Consilieră Onorifică a Patronajului de Protecția Femeilor Rătăcite, și cel de membru titular al Congregației Urmaselor Sfintului Simeon, și cel de afiliată la Partidul Progresist Confederat — asta pentru că întotdeauna șade bine să arăți preocupări intelectuale —. O broșurică de turism, Le Louvre la nuit, și o papiotă de frivolité: ambele, pe geam.

Altă haltă. Nu mai are loc nimeni pe culoare, de-aici cuvinte grele, sudămi, înghesuiele, injurături, discuții neconvincioase despre un loc sau altul locul meu, locul tău cind de fapt nimeni nu șade pe locul lui. Martita se ocupă senin de sacoșă ei și-l consideră idiot pe cineva care dă citire, infuriat tăblițele metalice din dreptul usii: 86 persoane așezate. Platforma: 35 persoane în picioare. De parc-ar zice: Este periculos să vă anlecați înafară. Sau: Nu folosiți closetul în stație. Nu aruncați obiecte pe geam. Săraccii oameni!, ce s-or fi crezînd? Geanta continuă să reverse: o cutiută de piele pentru cusut, nou-nouță, cadou de aniversare zău, ce mal ideii pe unii oameni!, și un borcănăș cu

În românește de Mihai Cantunari

Continuare în pag. a 15-a

șah

Instantaneu între două turnee

În fața reductibilei offensive din ultimii ani a jucătorilor vestici și, în general, a „restului lumii“, școala sovietică de șah își strînge rîndurile, demonstrînd — încă — o supremație concludentă. Ar fi poate interesant de remarcat faptul că dacă schiștii din alte țări, prin explozii originale și spectaculoase, reușesc să spulbere ierarhiile, sovieticii păstrează încă știința mult mai dificilă de a le (re)instaura.

Nu constituie o noutate pentru nimeni combativitatea extremă de care jucătorii din U.R.S.S. dau dovadă în partidele dintre ei, forțate pînă în pinzele albe. Este cu atît mai demn de atenție faptul că subiectivității atît de pronunțate, cu un întreg trecut și viitor de confruntări directe (și intransigente), ajung la o coeziune perfectă și foarte naturală în cadrul competițiilor pe echipe.

Un exemplu întîmplător — și nu mal puțin semnificativ prin aceasta — duelul de mai jos dintre doi mari maeștri de super-clasă, Gari Kasparov și Rafael Vaganian, în cadrul turneului de la Barcelona, 1989, confînd pentru clasaamentul „Cupei mondiale“.

R. Vaganian — G. Kasparov
1. Cf3 — Cf6 2. c4 — g6 3. g3 — Ng7
4. Ng2 — 00 5. Cc3 — d5 6. cd — C : d5

7. 00 — Cc6 8. d4 — Cb6 9. e3 — e5 10. d5 — Ca5 11. e4 — c6 12. Ng5 — f6 13. Ne3 — cd 14. ed — Ng4 15. Nc5 — Tf7 16. b3 — f5 17. Nb4...
17... Cac4 18. bc — e4 19. Tc1 — Dd7 20. Cb1 — ef 21. N : f3 — N : f3 22. D : f3 — f4 23. g4 — Da4 24. Db3 — Dd7 25. f3 — h5 26. h3 — Te8 27. Dd3 — hg 28. hg — Te3 29. D : g6 — Tf6 30. Dg5 — Df7 31. Nc3 — Tg6 32. Dd8 — Te8 33. Dh4 — N : c3 34. T : c3 — Dg7 35. Te1 — Dd4 36. Rg2 — T : e1 37. D : e1 — C : c4 38. De8 — Rg7 39. De7 — Rh6 40. Df8 — Rh7 41. Df7 — Rh6 1/2-1/2

O astfel de remiză a pretins la fel de multă risipă de energie și imaginație ca orice victorie. Chiar dacă rezultatul final a fost de egalitate, modul de desfășurare a partidei vorbește de la sine despre intențiile deloc pașnice ale celor doi adversari. Kasparov și Vaganian au fost coechipieri nu o dată în reprezentativa națională.

Rezultatele obținute, atît pe plan individual, cit și în cadrul echipei, sint binecunoscute. Este cunoscut și faptul că între amănuntele biografice ale celor doi mari maeștri de înaltă performanță se numără și acela că unul dintre ei este armean, iar celălalt azerbaidjan. Ei se vor întîlni, cîrînd și inevitabil, în noi concursuri de super-clasă. Și în mod sigur își vor strînge mina la începutul partidei, și — indiferent de rezultatul acesteia — și după ultima mutare.

Smaranda Boicu-Lupu
maestră internațională

bridge

Inefabila coaliție

În foarte multe sporturi, de echipă sau individuale, teoretic în toate, nu ed e închipuit o coaliție între adversari în afara, desigur, celei întru fair-play. Nu zic că nu se mai întîmplă, mai ales în sportul cu mingea (care din ele, nu-i greu de aflat) ca echipele să ajungă la o anume înțelegere în legătură cu rezultatul final. Dar nu-i aceasta regula (sau mă înșel ?!). Regula este că noi nu, nîci odată noi nu... Oricum, în bridge cel puțin, pînă și ca ipoteză (fantezistă) coaliția adversarilor e incredibilă. Și nu din alt motiv decît acela că, în acest joc, ea ne apare ca lipsită de sens. De sens practic, în primul rînd, fiindcă — în eventualitatea că, totuși, s-ar petrece — o coaliție în bridge n-ar folosi nici uneia din perechi sau echipe, ba mal mult, ar compromite șansele tuturor. Și totuși, mi-a fost dat să văd, de fapt să citesc, undeva, într-o carte sau, poate, într-un ziar, nu mal rețin exact, o poveste adevărată despre, iată!, o coaliție într-un concurs de bridge. Și nu într-unul oarecare, ci chiar în campionatul național (nu mal știu al cărei țări). Două din echipele cu bune rezultate pînă la mijlocul competiției au sesizat

că alte echipe, evident mal slab cotate, obțin rezultate spectaculoase grație unei liciții suspecte, pe care nimeni n-o putea dovedi ca frauduloasă. Cum prezumția de vinovăție nu funcționează nici în brige, membrii celor două echipe bune au găsit cu cale să contracareze eventuala incorectitudine a jocului celor suspecti printr-o coaliție de un fel foarte special: la fiecare schimb (tur), jucau în așa fel încît să-i favorizeze pe toți adversarii succesivi, fie grîșînd voloruntar, fie îngăduînd realizarea contractului advers prin licențe regulamentare. În clipa cind le-a venit rîndul, fiecăreia, să stea la aceeași masă cu echipele dubioase au condus liciția cu atîta subtilitate încît au izbutit să obțină un punctaj de „top“ în donele respective. În felul acesta competiția s-a echilibrat, echipele bînuite de fraudă au intrat în pluton iar cele două echipe coalizate și-au împărțit, la oarecare distanță de celelalte, primele două locuri. E drept că nu cu un procentaj mare. Dar victoria rămîne victorie. În bridge, coaliția poate merge, doar în această situație excepțională, numai pînă la finalul competiției. În alte cele ea abia că începe la sfîrșitul competiției iar aceasta din urmă se întîmplă să fie desori doar o pregătire a coaliției. Dacă în bridge învingătorul e, pînă la urmă, unul singur (o pereche sau o echipă), în alte cele învingătoare e, în cele din urmă, coaliția însăși. Asta ar fi diferența. Asemănarea e că nici în bridge nici în alte cele ceilalți competitori nu prea-și dau seama de ivirea, sub ochii lor, a coaliției. Poate tocmai pentru că ea se întîmplă chiar sub ochii lor...

Laurențiu Ulici